

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Diplomová práce

2012

Petra Audyová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Petra Audyová

**Zájmy ČR v Gruzii:
analýza způsobu jejich prosazování**

Diplomová práce

Praha 2012

Autor práce: **Petra Audyová**

Vedoucí práce: **Doc. JUDr. PhDr. Ivo Šlosarčík, LL. M., Ph.D.**

Rok obhajoby: 2012

Bibliografický záznam

AUDYOVÁ, P. *Zájmy ČR v Gruzii: analýza způsobu jejich prosazování*. Praha, 2012. 80 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra západoevropských studií. Vedoucí diplomové práce Doc., PhDr., JUDr. Ivo Šlosarčík, LL.M., PhD.

Abstrakt

Diplomová práce analyzuje způsob prosazování národního zájmu České republiky v Gruzii a popisuje případné změny v důsledku českého předsednictví EU. Východiskem ke zkoumání národního zájmu je předpoklad, že konkrétním vyjádřením národního zájmu je zahraniční politika státu. Proto jsou primárním pramenem analýzy oficiální zahraničně politické dokumenty ČR. Cílem práce je potvrdit případně vyvrátit hypotézu, že zahraničně-politické jednání ČR ve vztahu ke Gruzii bylo v období 2007-2011 ovlivněno snahou o maximalizaci vlastního zisku skrze struktury EU. Vzhledem k velikosti České republiky a jejímu geopolitickému významu v práci vycházím z teorie neoliberálního institucionalismu a prostřednictvím této teorie operacionalizuji národní zájem do čtyř kritérií, kterými jsou: 1) Soulad evropských a českých zájmů, 2) Využití platformy předsednictví EU k prosazení zájmů, 3) Dlouhodobá konzistence zájmů a 4) Ekonomická povaha prioritních cílů. Stanovená kritéria umožní identifikovat, zda se ČR chová v souladu s teorií neoliberálního institucionalismu a zda dochází k prosazování českých zájmů skrze multilaterální nebo bilaterální vazby. Práce prokázala, že ve sledovaném případě se ČR chovala v souladu s teorií neoliberálního insitucionalismu, ve svém zahraničně-politickém jednání se snažila prosazovat vlastní zájmy a využívala k tomu multilaterální vazby.

Abstract

The diploma thesis analyzes the way of promoting the national interest of the Czech Republic in Georgia and describes possible changes as a result of the Czech EU Presidency. The national interest is examined based on the assumption that the state foreign policy is the expression of the national interest. Therefore, the primary sources for this analysis are official foreign policy documents of the Czech Republic. The aim is to confirm or disprove the hypothesis that Czech foreign-policy towards Georgia in the

period from 2007 to 2011 was driven by the aim to maximize own profit through EU structures. Given the size of the Czech Republic and its geopolitical importance, the analysis is based on the theory of neo-liberal institutionalism, and in accordance with this theory the national interest operationalized into four criteria, namely: 1) Compliance of EU and Czech interests, 2) Profiting from the EU presidency to promote the Czech interests, 3) Long-term consistency of interests, and 4) Economic interests as the main priority. The set of criteria helped to identify whether the Czech Republic behaved in accordance with the theory of neo-liberal institutionalism, and whether the Czech interests were promoted either through multilateral or bilateral relations. The analysis shows that in the studied case, the Czech Republic acted in accordance with the theory of neo-liberal institutionalism, its foreign policy tried to promote Czech interests through usage of multilateral ties.

Klíčová slova

Česká zahraniční politika, národní zájem, Gruzie, Evropská unie, bilaterální vztahy, multilaterální vztahy, neoliberalní institucionalismus

Keywords

Czech foreign policy, national interest, Georgia, European union, bilateral relations, multilateral relations, neoliberal institutionalism

Rozsah práce: 115 532 znaků (s mezerami)

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 18. 5. 2012

Petra Audyová

Institut mezinárodních studií
TEZE diplomové práce

Jméno: Petra Audyová

E-mail: p.audy@seznam.cz

Semestr: 2.

Akademický rok: 2010 / 2011

Název práce: Prosazování českých zájmů v Gruzii - případová studie.

Předpokládaný termín ukončení (semestr, školní rok): LS 2012

Vedoucí diplomového semináře: Doc. JUDr. PhDr. Ivo Šlosarčík, LL.M., Ph.D.

Vedoucí práce: Doc. JUDr. PhDr. Ivo Šlosarčík, LL.M., Ph.D.

Cíl práce:

Cílem práce je analýza způsobu prosazování národního zájmu České republiky v Gruzii a změn v důsledku českého předsednictví

Příspěvek do současné diskuze: Změny v chování nové členské země v roli předsednické země EU. Je její zahraničně-politické jednání ovlivněno snahou o maximalizaci vlastního zisku skrze strukturu EU nebo skrze navazování, případně prohlubování bilaterálních vztahů?

Časové a teritoriální vymezení tématu: 2007-2011, EU, ČR, Gruzie

Struktura práce a stručná osnova

I. Úvod

- charakteristika problému, uvedení do tématu

II. Diskuze literatury

- problematika národního zájmu, jaké problémy týkající se národních zájmů jsou řešeny
- přehled debaty o českých národních zájmech

III. Hypotéza + cíle práce

- *Hypotéza:* Prosazování národního zájmu ČR v je primárně motivováno snahou o maximalizaci vlastního zisku skrze instituce EU.

IV. Teorie

- národní zájem ve smyslu *prosazování* národních zájmů (nikoliv konstituování / formování národního zájmu) a ochrany národních zájmů v zahraničně-politických aktivitách státu
- dimenze národního zájmu
- definice národního zájmu v teoriích MZV, relevantní teoretické perspektivy pro zkoumání národního zájmu (realismus, liberalismus)
- Vymezení pojmu „národní zájem“ v rámci teorie neoliberál. institucionalismu

V. Metodologie (viz níže)

VI. Analýza: české zájmy v Gruzii a způsob jejich prosazování (Sledované tématické okruhy):

1. Ekonomické zájmy v oblasti
 - Obchodní výměna ČR-Gruzie
 - FDI, akvizice v Gruzii
 - Obchodní dohody
 - Evropské ekonomické zájmy
2. Energetická bezpečnost
 - Energetická situace EU, ČR
 - Vnější dimenze energetické politiky EU, ČR
 - Význam Gruzie jako přepravní trasy ropy a zemního plynu
3. Politické zájmy

- Historie vazeb, předmět spolupráce, klíčové oblasti vzájemných vztahů
- Evropský zájem v oblasti
- Východní partnerství (Evropská politika sousedství)

VII. Český národní zájem v Gruzii

- Shrnutí poznatků předchozí analýzy z pohledu čtyř stanovených kritérií

VIII. Závěry

- Shrnutí poznatků + interpretace
- Ověření platnosti stanovené hypotézy

Metodologie práce:

- kvalitativní výzkum, jednopřípadová studie
- operacionalizace kritérií (vychází z teorie neoliber. institucionalismu)
 1. Soulad evropských a českých zájmů
 2. Využití platformy předsednictví EU k prosazení svých zájmů
 3. Dlouhodobá konzistence zájmů
 4. Ekonomická povaha prioritních cílů
- vymezení sledovaných tématických okruhů (ekonomické zájmy, politické zájmy, zájmy v otázce energetické bezpečnosti, evropský zájem v oblasti)
 - identifikace konkrétních zájmů v dané oblasti
 - sledování jakým způsobem docházelo k prosazování tohoto zájmu (skrže EU/skrže bilaterální vztahy)
- časové vymezení: 2007-současnost
- případ: prosazování národních zájmu ČR v Gruzii a jeho změny během ČR předsednictví EU
- analýza dokumentů
 - závazné dokumenty EU
 - nezávazné dokumenty EU
 - doplňková literatura

Prameny a sekundární literatura

Albrecht, I. et al.: The Eastern partnership in the context of the European neighbourhood policy and V4. Kraków: The Kosciuszko Institute, 200u. ISBN 978-83-9242798-8, 64 s.

Birchfield, V. et al.: Toward a common European Union energy policy : progress, problems, and prospects. New York : Palgrave Macmillan, 2011, ISBN 9780230113190

Burchill, S.: The national interest in international relations theory / Scott Burchill. -- Houndmills : Palgrave Macmillan, 2005. -- viii, 224 s.; ISBN 1-4039-4979-4.

Černoch, F. et al.: Energetická bezpečnost ČR a energetická politika. Mezinárodní politologický ústav Masarykova univerzity. Brno 2010. [online]. Dostupný z WWW: http://www.mzv.cz/file/652093/Studie_RM01_02_10.pdf

Drulák, P., Braun, M. et al.: The Quest for the National Interest: a Methodological Reflection on Czech Foreign Policy. Frankfurt am Main: Lang, 2010. ISBN 978-3-631-59663-0, 210 s.

Drulák, Petr (ed.). Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2008, 255 s.

Ejoshvili, N.: The evolution of the European union's neighborhood strategies : the case of the Eastern partnership. Saarbrücken: VDM Verlag Dr. Müller, 2010. ISBN 978-3-639-24203-4, 106 s.

Kaniok, P.: České předsednictví Rady EU – most přes minulost, Brno: MUNI Press, 2010. ISBN 978-80-210-5348-9, 240 s.

Klvačová, E.: České národní zájmy v procesu evropské integrace. Praha : Professional Publishing, 2008. ISBN 978-80-86946-89-4, 126 s.

Kořan, M. et al.: Czech foreign policy in 2007-2009: analysis. Institut mezinárodních studií. Praha 2010. ISBN 978-80-86506-90-6, 387 s.

Kratochvíl, P.: Původ a smysl národního zájmu. Analýza legitimacy jednoho politického konceptu. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. ISBN 978-80-7325-206-9.

Krpec, O.: Národní zájmy v moderní demokracii – Česká republika. MUNI Press, Brno 2009. ISBN 978-80-210-4807-2.

Youngs, R.: Energy security : Europe's new foreign policy challenge. London : Routledge, 2009. ISBN 978-0-415-47804-5, 230 s.

Aktualizace Státní energetické koncepce, únor 2010. [online]. Dostupný z WWW: <http://www.mpo.cz/dokument5903.html>

Dokumenty EU v oblasti energetiky: Evropská Komise, DG Energy [online]. Dostupné u WWW: http://ec.europa.eu/energy/index_en.htm

Dokumenty EU v oblasti Východního partnerství: Evropská Komise [online]. Dostupné u WWW: http://eeas.europa.eu/eastern/index_en.htm

Podpis studenta a datum:

Schváleno:	Datum	Podpis
Vedoucí diplomového semináře		
Garant oboru		

Obsah

ÚVOD	2
1. PŘEHLED DEBATY, TEORETICKÝ A METODOLOGICKÝ RÁMEC	4
1.1. Diskuze literatury, přehled současné debaty	4
1.2. Hypotéza a výzkumné otázky	6
1.3. Teoretická východiska.....	7
1.4. Metodologický rámec.....	10
2. POLITICKÁ DIMENZE ČESKO-GRUZÍNSKÝCH VZTAHŮ	13
2.1. Evropská politika sousedství.....	13
2.2. Východní partnerství.....	14
2.3. Vztahy EU-Gruzie.....	16
2.4. Česká „východní politika“	19
2.4.1. Vývoj české zahraniční politiky vůči východu po roce 1989.....	19
2.4.2. Vývoj české zahraniční politiky vůči východu, 2007 - 2008	21
2.4.3. Český „východní zájem“ během předsednictví EU v roce 2009.....	24
2.4.4. Česká východní politika od 2010	26
2.5. Dílčí závěr	28
3. EKONOMICKÁ DIMENZE ČESKO-GRUZÍNSKÝCH VZTAHŮ	30
3.1. Obchodní vztahy EU – Gruzie	30
3.1.1. Smluvní zakotvení obchodní spolupráce.....	30
3.1.2. Obchodní výměna.....	31
3.1.3. České předsednictví EU a vliv na obchodní vztahy	33
3.2. Obchodní vztahy ČR-Gruzie.....	34
3.2.1. Smluvní zakotvení obchodní spolupráce.....	34
3.2.2. Státní podpora českého exportu.....	34
3.2.3. Obchodní výměna.....	35
3.3. Přímé zahraniční investice	37
3.4. Dílčí závěr	38
4. VÝZNAM GRUZIE PRO ENERGETICKOU BEZPEČNOST EU A ZÁJMY ČR	40
4.1. Energetická situace.....	40
4.1.1. Energetická situace EU.....	40
4.1.2. Energetická situace ČR.....	42
4.2. Importní závislost.....	43
4.2.1. Importní závislost EU.....	43
4.2.2. Importní závislost ČR.....	44
4.3. Tranzitní trasy pro ropu a plyn.....	44
4.4. Důvody pro diverzifikaci přepravních tras.....	45
4.5. Význam Gruzie jako přepravní trasy ropy a zemního plynu	46
4.6. Vnější dimenze energetické bezpečnosti ČR	49
4.7. Dílčí závěr	52
ZÁVĚR	54
SUMMARY	58
POUŽITÁ LITERATURA	60
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	70
SEZNAM ZKRATEK	71

Úvod

Fenomén národních zájmů je jednou z hlavních proměnných, které zkoumá vědní disciplína mezinárodní vztahy. Hlavním úskalím tohoto pojmu je jeho mnohoznačnost v důsledku jeho společného používání, avšak za jiným účelem, vědeckými pracovníky, politickými elitami i širokou veřejností. V předkládané práci budu vycházet z předpokladu, že zahraniční politika je konkrétním vyjádřením zájmů státu. Zjednodušeně lze zahraniční politiku definovat třemi atributy, kterými jsou: geografické zaměření, obsah a forma.

Z geografického hlediska patří k primárním zájmům každého státu vztahy k sousedům. Česká republika sice s Gruzii přímo nesdílí hranici, ale vstupem do Evropské unie se stala součástí regionálního uskupení, jehož hranice sahají až ke státům jižního Kavkazu. V této oblasti Česká republika vnímá Gruzii jako svého nejdůležitějšího partnera. Ve vztahu ke Gruzii Česká republika těží ze své dobré pověsti v regionu, která je odrazem tradičních vztahů k Československu, oceněním transformace české společnosti a bezproblémového rozdělení Československa. Český zájem o Gruzii je tak postaven na oboustranném uznání a předpokládaných výhodách pramenících ze vzájemné spolupráce.

Obsah zahraniční politiky vychází z velikosti země, jejího geopolitického významu nebo ze sdílených zájmů či problematických bodů s protistranou. Česká zahraniční politika vůči Gruzii je postavena na přenosu vlastní historické zkušenosti: na podpoře lidských práv, transformace společnosti a začlenění Gruzie do evropských a euroatlantických struktur. Zároveň ČR vychází ze své pozice malé otevřené ekonomiky, pro niž jsou obchodní vztahy primárním prostředkem zahraniční politiky a tedy ani v případě vztahů s Gruzii nesmí být opomíjeny.

Národní zájmy malého státu, jako je Česká republika, jsou realizovány jak v bližším okolí, tak ve vzdálenějším sousedství formou bilaterálních a multilaterálních vztahů. Bilaterální politika je základem zahraničně-politické aktivity každé země. V současné době je však stále méně schopna plně zajistit potřeby státu, což je dáno velkým počtem aktérů v mezinárodní politice, rostoucí vzájemnou závislostí států i typem problémů, které vyžadují multilaterální přístup k jejich řešení. Cílem této práce je nalézt odpověď na otázku, jakým způsobem prosazuje své zájmy ve vzdáleném sousedství Česká republika, jaké prostředky a kanály k tomu využívá?

Ze zmíněných atributů je v předkládané práci zafixováno geografické hledisko, tedy práce se bude soustředit na českou zahraniční politiku vůči Gruzii. Toto geografické hledisko je v některých případech zobecněno na východní dimenzi. Obsahová stránka je v analytické části rozdělena do tří kapitol dle tematického zaměření české zahraniční politiky, kterými jsou: politická dimenze, ekonomické vztahy a energetická bezpečnost. V jednotlivých kapitolách jsou identifikovány české zájmy v oblasti, způsob jejich prosazování a jsou mapovány případné změny v důsledku českého předsednictví Evropské unie.

1. Přehled debaty, teoretický a metodologický rámec

1.1. Diskuze literatury, přehled současné debaty

Národní zájem se v odborné literatuře vyskytuje v celé řadě podob a souvislostí. Přehledné teoretické zarámování zpracovává S. Burchill ve své publikaci „National Interest in International Relations Theory“¹, kde na koncept národního zájmu nahlíží z perspektivy hlavních teoretických proudů mezinárodních vztahů – realismu, liberalismu, konstruktivismu, anglické školy, marxismu a anarchismu. Autor vysvětluje, jak je tento pojem chápán v jednotlivých teoriích, zdůrazňuje základní odlišnosti a zhodnocuje jak je takové pojetí použitelné v současné době. Závěrem Burchill kriticky hodnotí zkoumané teoretické přístupy a vymezuje jejich „úzká místa“. Realismus zdůrazňuje roli moci a síly při prosazování výlučného národního zájmu, kterým je bezpečnost státu. Problematickou otázkou v realistickém pojetí zůstává možnost prosazování zájmů národnostních menšin, řešení secesionistických konfliktů nebo zaujímání postojů k řešení globálních problémů. V liberálním pojetí je stát a jeho národní zájem upozaděn před globálním zájmem, kterým je volný bezbariérový obchod. Hlavní kritika tohoto konceptu spočívá ve faktu, že i přes rozvoj globalizace v současné době je národní stát nezanedbatelným aktérem mezinárodních vztahů a nelze ho tedy zcela eliminovat.

Z obdobné klasifikace pojmu národní zájem vychází v českém politologickém diskurzu i O. Krpec², ředitel Mezinárodního politologického ústavu Masarykovy univerzity. Fenomén národních zájmů zkoumá z pohledu jejich konstituování vnitropolitickými subjekty. Proces utváření národních zájmů autor sleduje na úrovni politických elit, veřejnosti a zájmových skupin. Krpec se zároveň dotýká diskuze o možnostech a omezeních politického systému v éře globalizace.

Vedle Mezinárodního politologického ústavu Masarykovy univerzity se výzkumu českého národního zájmu věnuje především kolektiv výzkumných pracovníků z Ústavu mezinárodních vztahů. Zmínit lze například P. Druláka³, ředitele Ústavu mezinárodních vztahů, M. Brauna⁴ nebo P. Kratochvíla⁵, kteří se autorsky podíleli na

¹ BURCHILL, S. The national interest in international relations theory.

² KRPEC, O. Národní zájmy v moderní demokracii – Česká republika.

³ DRULÁK, P., BRAUN, M. The Quest for the National Interest: a Methodological Reflection on Czech Foreign Policy.

⁴ Ibid.

třídílné knižní řadě „Hledání českých zájmů“. Sborník samostatných studií poskytuje nejen mnohostranný pohled na české zájmy v zahraniční politice, ale navíc až didaktické metodologické uchopení, které je vhodnou inspirací pro další zpracování tématu. V jednotlivých pracích autoři vycházejí z pojmu národního zájmu definovaného na základě kritérií relevance, konsenzu a vnitřní přijatelnosti. Takto vymezený pojem aplikují při výzkumu české zahraniční politiky v otázkách bezpečnostních, obchodních i vnitropolitických. Cílem autorů bylo zjistit, zda zkoumaná současná hlavní politická témata mohou být označována za legitimní národní zájem. Autoři dochází k závěru, že takto formulovaná kritéria národního zájmu jsou naplněna převážně v otázkách vnitřního fungování státu (například bezpečnostní strategie).

Další rovinou zkoumání národního zájmu je debata o české zahraniční politice, ve které je národní zájem skloňován v mnoha podobách. Národní zájem je na jedné straně politickým prostředkem k obhajobě určité zahraniční politiky, na straně druhé může sloužit jako analytický nástroj k posuzování správnosti zahraniční politiky odborníky, politickými oponenty i širokou veřejností. Z odborné veřejnosti se tématu zahraniční politiky a národního zájmu věnuje vedle Ústavu mezinárodních vztahů a univerzitních institutů celá řada nevládních organizací. Pravidelné přehledy a hodnocení české zahraniční politiky zpracovává například M. Kořan⁶ z Ústavu mezinárodních vztahů.

Problematika prosazování národních zájmů je v odborné literatuře popsána především v souvislosti s prosazováním českých zájmů v Evropské unii. Tyto práce by se daly dále rozdělit na práce zabývající se zachováním českých národních zájmů v průběhu evropské integrace⁷ a práce zabývající se možnostmi a konkrétními praktikami při prosazování národních priorit na vnitroustojní úrovni.

Tématický okruh, který je v odborné literatuře hojně zkoumán a úzce souvisí s výše zmíněnými dimenzemi zahraniční politiky a Evropské unie, je problematika předsednictví Evropské unie. Vztah předsednictví Evropské unie a národního zájmu shrnuje P. Kaniok ve své práci „České předsednictví Rady EU – most přes minulost“ následovně: předsednictví je obecně považováno za platformu pro prosazování národních zájmů, což je charakteristické především pro menší státy; jsou-li tyto zájmy v souladu s převažujícím názorem ostatních států, není jejich prosazování vnímáno jako

⁵ KRATOCHVÍL, P. Původ a smysl národního zájmu. Analýza legitimacy jednoho politického konceptu, s. 71-86.

⁶ Například: KOŘAN, M. et al. Czech foreign policy in 2007-2009: analysis

⁷ Například: KLVÁČOVÁ, E. České národní zájmy v procesu evropské integrace

porušení předsednické neutrality.⁸ Menší členské státy se tak dostávají do rozporuplné pozice: na jedné straně pro ně předsednictví představuje možnost zviditelnit sebe a své klíčové zájmy, na straně druhé nadnárodní charakter institutu předsednictví vyžaduje právě upozadění těchto zájmů a hledání konsenzuálních řešení napříč členskými státy.

Na základě diskuze literatury a současné debaty lze vymezit tři základní zkoumané tématické linie, skrze které je v současné odborné literatuře nahlíženo na český národní zájem: a) otázka konstituování a legitimacy národního zájmu, b) národní zájem jako základní faktor formování zahraniční politiky státu, c) problematika prosazování národních zájmů v Evropské unii.

1.2. Hypotéza a výzkumné otázky

Z diskuze literatury je patrné, že debata týkající se českého národního zájmu se soustřeďuje především na otázky jeho obsahu a konstituování vnitropolitickými aktéry a s tím související legitimacy národního zájmu. Ve své práci se budu soustředit na méně prozkoumané téma, kterým je popsání způsobu prosazování českého národního zájmu v mezinárodně-politických aktivitách ve třetích zemích.

Předkládaná práce bude výše zmíněné téma zkoumat na případu českých zájmů vůči Gruzii. Gruzie je jedním z nedůležitějších partnerů České republiky v post-sovětském prostoru, především v oblasti energetické, ekonomické a transformační spolupráce. Gruzie hraje také významnou roli pro Evropskou unii jako celek díky své pozici tranzitní země, která nabízí možnosti k diverzifikaci tras ropovodů a plynovodů směřujících do Evropské unie mimo území Ruské federace. Zároveň oblast jižního Kavkazu je místem střetávání zájmů dvou mocenských bloků: Evropské unie a Ruské federace. Rusko-gruzínský konflikt ze srpna 2008 a plynová krize v lednu 2009 upoutal mezinárodní pozornost na tuto oblast a zároveň vyzdvihl její význam pro Evropu. Role České republiky byla v první polovině roku 2009 posílena předsednictvím v Radě Evropské unie, které umožňovalo přesunout pozornost Evropské unie právě na tuto oblast a upevnit či rozšířit unijní politiky vůči této oblasti.

Záměrem práce je identifikace českých zájmů v Gruzii, jejich konfrontace se zájmy Evropské unie a analýza způsobu prosazování těchto zájmů. Národní zájmy malého státu jsou realizovány formou bilaterálních a multilaterálních vztahů, otázkou tedy bude, který z těchto způsobů převládá v případě prosazování českých zájmů v Gruzii a jakou roli v tomto procesu sehrálo české předsednictví Evropské unie. Cílem

⁸ KANIOK, P. České předsednictví Rady EU – most přes minulost, s. 40-41.

je potvrdit, případně vyvrátit hypotézu, že chování České republiky bylo ve sledovaném období primárně motivováno snahou o maximalizaci vlastního zisku skrze instituce Evropské unie. Tato hypotéza v sobě spojuje dvě podotázky: 1) Zda uvnitř EU ČR protlačovala vlastní zájmy ve zkoumané oblasti; 2) Zda ČR využívala k prosazení svých zájmů bilaterální nebo spíše multilaterální vztahy.

Příspěvkem do současné diskuze by mělo být popsání zahraničně-politického jednání ČR a změn v tomto jednání vlivem pozice předsednické země EU. Bylo chování České republiky ovlivněno snahou o maximalizaci vlastního zisku skrze strukturu Evropské unie nebo spíše skrze navazování, případně prohlubování bilaterálních vztahů? Jakým způsobem Česká republika využila svou roli předsednické země Evropské unie k prosazování svých zájmů?

1.3. Teoretická východiska

Národní zájem představuje jeden z klíčových konceptů pro studium mezinárodních vztahů a analýzu zahraniční politiky státu. Národní zájem lze zjednodušeně označit jako soubor preferencí a cílů „národa“⁹, které jsou pro stát nejlepší ve vztahu k jiným státům. Národní zájem lze obecně chápat dvěma způsoby¹⁰: a) jako prostředek k obhajobě zájmů vnitrostátních politických aktérů a zájmových skupin, prostředek k získání veřejné politické a ekonomické podpory nebo jako prostředek pro její kritiku ze strany politických oponentů, b) jako analytický nástroj k vysvětlení a posouzení zahraničně-politického chování určitého státu.

Národní zájem je jedním ze základních pojmů teorií mezinárodních vztahů, který je rozdílně interpretován v hlavních teoretických proudech: realismu, marxismu, liberalismu, anglické škole a konstruktivismu.¹¹ Fakt, že jednotlivé teorie vznikaly ve velice odlišných historických souvislostech, se odráží v jejich teoretickém vymezení a vyvstává tak otázka o jejich použitelnosti pro posuzování soudobých mezinárodních vztahů. Touto otázkou se zabývá Scott Burchill ve své práci *National Interest in International Relations Theory*, kde nachází významné podobnosti mezi liberálními teoriemi a současným vývojem v mezinárodních vztazích. Z těchto závěrů také vycházím při zkoumání problematiky národních zájmů v teoretických konceptech. Zaměřím se na dva hlavní proudy mezinárodních teorií – realismus a liberalismus.

⁹ Pojem „národ“ je pro účely této práce ztotožněn s pojmem „stát“ (NÁLEVKA, V. Střední Evropa a „česká otázka“)

¹⁰ BURCHILL, S. *The national interest in international relations theory*, s.23

¹¹ *Ibid.*

Realismus jako zakladatel a hlavní propagátor pojmu národní zájem, který jednoznačně vychází z objektivistického chápání národních zájmů, je tak porovnáván se subjektivní povahou zájmů v liberálních teoriích. V rámci jednotlivých teorií se budu soustředit na několik klíčových otázek, které jsou pro danou výzkumnou otázku významné: zda mají národní zájmy objektivní či subjektivní povahu, kdo jsou aktéři mezinárodních vztahů a k jakým interakcím mezi nimi dochází, jaké jsou hlavní cíle národního zájmu.

Národní zájem je stěžejním pojmem realistické tradice, která ho považuje za nepostradatelnou kategorii pro studium mezinárodní politiky. Koncept zájmu je jak klasickými realisty (Hans Morgenthau) tak neorealisty (Kenneth Waltz) definován v pojmech moci, o jejíž maximalizaci usilují jednotlivé státy, které jsou jediní považováni za aktéry mezinárodních vztahů. Dostatečná moc je klíčovým nástrojem k zajištění přežití státu a ochraně vnitrostátních subjektů. Dle realistického pojetí je mezinárodní politika především bojem mezi státy, kdy primárním zájmem každého státu je jeho ochrana a bezpečnost. Z výše zmíněného je zřejmé, že pohled na národní zájem optikou realistů je pro potřeby malého státu, jako je Česká republika nevhodný, neodrážející jeho reálné postavení a chování v mezinárodní politice. Z pohledu realistické školy by Česká republika buď vůbec neexistovala, nebo byla spíše předmětem než subjektem mezinárodní politiky, který by měl formulovat své vlastní zájmy.¹² Co se týče charakteru zájmů, realisté zastávají názor, že existuje pouze kolektivní zájem, který je nadřazený zájmům individuálním. Toto pojetí zájmu je zcela v protikladu s liberální tradicí, která je druhým pólem ke zkoumání mezinárodních vztahů.

Národní zájem je liberalisty považován za souhrn zájmů jednotlivých individuí. Individuální zájmy jsou nevyšší kategorií, jejichž akumulací do tzv. „neviditelné ruky trhu“ dochází k prosazování kolektivního zájmu v celé společnosti.¹³ K agregaci individuálních a skupinových zájmů do zájmu národního může dojít pouze za předpokladu, že se stát řídí liberálně-ekonomickým uspořádáním, kde panuje přesvědčení, že základem pro řešení všech problémů mezinárodní politiky jsou demokracie a svobodný obchod. Svobodná obchodní výměna a vzrůstající ekonomická interdependence by měly za následek oslabení národních zájmů a jeho postupné

¹² DRULÁK, P. Jediný národní zájem, na němž jsme se dokázali shodnout a naplnit ho, byl vstup do Evropské unie.

¹³ BURCHILL, S. The national interest in international relations theory, s.105-107.

nahrazení zájmem globálním¹⁴. Praktické popření existence kolektivního národního zájmu v teorii klasického liberalismu je v rámci teorie liberálního institucionalismu zmírněno důrazem na existenci mezinárodních institucí, které posilují kooperativní chování a tím mohou dosahovat společných zájmů. Liberální institucionalisté se shodují s neorealisty v uznání významu státu a anarchičnosti mezinárodního prostředí.¹⁵ Na rozdíl od neorealistů se ale domnívají, že stát není jediným aktérem mezinárodních vztahů, ale existují i jiní aktéři, jako mezinárodní instituce nebo nevládní organizace plnící řadu funkcí, které státy v současném světě nejsou schopny zajistit.¹⁶ Novými klíčovými pojmy se stávají transnacionální vztahy, integrace a interdependence.¹⁷

K dalšímu sblížení myšlenek realistického a liberálního proudu dochází mezi neorealisty a neoliberalisty v osmdesátých letech. Takzvaná neo-neo syntéza spočívá ve shodě na několika hlavních premisách: upřednostnění maximalizace zisku před etikou a morálkou, klíčovou jednotkou mezinárodního systému je stát, konflikt a spolupráce je přirozená součást fungování mezinárodních vztahů, hlavní otázky mezinárodních vztahů jsou bezpečnostní a ekonomické.¹⁸ Specifickými rysy neoliberalismu je přesvědčení, že je možné dosáhnout dlouhodobé a opakované mezinárodní spolupráce, jejímž cílem je dosažení absolutních zisků. Mezinárodní spolupráce je tak hra s nenulovým součtem. Takové chování je možné za podmínky, že prioritním zájmem není bezpečnost (realistické východisko) ale prosperita a ekonomické zájmy. Noví mezinárodní aktéři jako mezinárodní instituce jsou základem neoliberálního institucionalismu, který definoval Robert Keohane ve své teorii funkčních režimů¹⁹. Přijal základní východiska neorealismu: systémový přístup, předpoklad anarchie, chápání státu jako racionálně jednajícího aktéra. Hlavní selhání neorealismu Keohan spatřuje v nemožnosti teoretického vysvětlení intenzivní, opakované a dlouhodobé spolupráce mezi státy. Keohan mezinárodní spolupráci vysvětluje existencí tzv. mezinárodních režimů. Jedná se o formální a neformální uskupení států, které sdílí principy, normy a pravidla v určité oblasti mezinárodních vztahů.²⁰ Stěžejním předpokladem, který umožňuje opakovanou a dlouhodobou spolupráci mezi jednotlivými aktéry, je stabilita těchto režimů, díky níž jsou schopné přetrvat i po změně podmínek, které stály u jejich vzniku. Důvodem jsou

¹⁴ KRPEC, O. Národní zájmy v moderní demokracii – Česká republika, s.13.

¹⁵ BURCHILL, S. The national interest in international relations theory, s.121.

¹⁶ PŠEJA, P., et al. Přehled teorií mezinárodních vztahů, s. 50-54.

¹⁷ I.c.

¹⁸ DRULÁK, P. Teorie mezinárodních vztahů, s.76-78.

¹⁹ KEOHANE, R. O. After hegemony: cooperation and discord in the world political economy.

²⁰ DRULÁK, P. Teorie mezinárodních vztahů, s.76-78.

jednak investované náklady do jejich vzniku a jednak profit států z dlouhodobé spolupráce.²¹ Režimy tedy nejsou jen nástrojem, ale samy také vystupují vedle států jako samostatní aktéři mezinárodních vztahů. Národní zájem je tak v neoliberálním světě sjednocením individuálních zájmů, které jsou prosazovány skrze „mezinárodní režimy“. Teorii neoliberálního institucionalismu lze považovat za relevantní teoretickou perspektivu pro zkoumání národního zájmu malého státu jako je Česká republika, s otevřenou ekonomikou, integrovaného v celé řadě mezinárodních institucí.

1.4. Metodologický rámec

Cílem této práce není definování způsobů, jakým je národní zájem konstituován uvnitř státu ani otázka jeho legitimacy. Záměrem je definovat národní zájmy státu ve zkoumané geografické oblasti a popsat způsoby, jakým je tento národní zájem prosazován, případně chráněn na mezinárodně-politické úrovni. Budu vycházet z předpokladu, že národní, respektive státní, zájem je vyjádřen v zahraniční politice státu, tedy obsažen v oficiálních zahraničně-politických dokumentech.

Problematika národního zájmu a jeho prosazování je v předkládané práci zkoumána na základě teorie neoliberálního institucionalismu, podle které bude národní zájem operacionalizován do čtyř kritérií:

1. *Soulad českých a evropských zájmů* - do jaké míry jsou české zájmy v souladu se zájmy Evropské unie? Cílem bude porovnat české a evropské cíle vůči Gruzii a zhodnotit, zda ve zkoumaných oblastech jedná ČR ve shodě s EU nebo zda dochází k rozchodu.
2. *Využití platformy předsednictví EU k prosazení svých zájmů* – tento ukazatel umožní sledovat, zda při prosazování určitého zájmu došlo ke změně chování během předsednictví EU, tedy zda došlo ke změně způsobu prosazování českých zájmů směrem k většímu využití kanálů EU. Hlavní oblasti zájmu budou popsány v jednotlivých subkapitolách.
3. *Dlouhodobá konzistence zájmů* – tato proměnná bude sloužit k vysvětlení, zda ve shodě s teorií neoliberálního institucionalismu docházelo díky udržování mezinárodních „režimů“ k dlouhodobému a konzistentnímu prosazování českého zájmu v Gruzii. Vzhledem k faktu, že důležitým faktorem dlouhodobé spolupráce je stabilita těchto „režimů“, otázkou bude také, zda během zkoumaného období docházelo k využívání shodných mezinárodních režimů, tedy zda byl dlouhodobě

²¹ KEOHANE, R. O. After hegemony: cooperation and discord in the world political economy, s.50.

upřednostňován jeden způsob prosazování zájmu – skrze EU nebo skrze dvoustranné dohody.

4. *Ekonomická povaha prioritních cílů zahraničně-politických aktivit* – na základě tohoto ukazatele bude možné sledovat, zda převažují ekonomická nebo bezpečnostní témata. Za prioritní cíl budu považovat jeho vymezení v oficiálních dokumentech České republiky, množství uzavřených dohod v dané oblasti nebo množství investovaných finančních prostředků na podporu tohoto cíle. Na základě neoliberálního institucionalismu budu vycházet z hypotézy, že převažující české zájmy v Gruzii se nachází v ekonomické oblasti.

Výzkum českého národního zájmu a jeho prosazování bude postaven na teorii neoliberálního institucionalismu, ze kterého však plynou i určitá omezení a problémy. Jedná se především o definici národního zájmu, která je v použitém teoretickém konceptu souhrnem individuálních zájmů. Vzhledem k tomu, že cílem práce není definovat způsoby, jakým je národní zájem konstituován, budu vycházet z určitého zjednodušení, že pro účely této práce bude národní zájem definován jako souhrn zahraničně politických aktivit státu (rozuměj všech částí vládního aparátu) a ekonomických aktivit soukromých subjektů. Tyto zájmy budu považovat za odraz individuálních zájmů jednotlivých subjektů, které jsou prosazovány skrze systém demokratických voleb a následně tedy prosazovány zvolenými politickými představiteli. Další úskalí plyne z liberálního předpokladu, že existuje naprosto svobodná obchodní výměna. Tento předpoklad je v reálných podmínkách narušován státními regulacemi a intervencemi, jejichž následkem je vznik tržních distorzí. I přesto, že tento předpoklad není zcela vyplněn, postupující míra globalizace ve světové ekonomice hraje ve prospěch snižování překážek mezinárodního obchodu, postupně narůstá vliv transnacionálních korporací a klesá význam národních států v mezinárodním obchodě.²² Dá se tedy říci, že liberální cíl – společnost ovládaná neviditelnou rukou trhu, je blíže na dosah než kdy dříve v historii.²³

Zkoumaným případem je prosazování českých národních zájmů v Gruzii a změny během českého předsednictví EU. Za základní metodu pro sběr dat byla zvolena analýza primárních (oficiální dokumenty státních institucí doplněné o rozhovor s představitelům Ministerstva zahraničních věcí) a sekundárních pramenů (odborné komentáře). Pro zkoumání daného tématu byl vybrán kvalitativní přístup, metodologie

²² BURCHILL, S. The national interest in international relations theory, s.150.

²³ Ibid.

disciplinované interpretativní jednopřípadové studie²⁴. Problematika česko-gruzínských vztahů bude nahlížena ve třech základních perspektivách: ekonomické, energetické a politické, přičemž ve všech rovinách budou zájmy ČR konfrontovány se zájmy a cíli EU. V jednotlivých oblastech se budu soustředit na identifikaci českých, respektive unijních zájmů v Gruzii a na způsob, jakým jsou dané české zájmy prosazovány. Za způsoby prosazování českých zájmů budu považovat dvě cesty, a to skrze instituce Evropské unie nebo skrze bilaterální Česko-gruzínské vztahy.

Přestože prosazování českých zájmů v Gruzii nepředstavuje ukončený, časově ohraničený proces, lze tvrdit, že období mezi lety 2007 a 2011 bylo pro Českou republiku zlomové co do změn v přístupu ke zkoumanému regionu. Prvotní iniciativou k navázání užších vztahů s Gruzii v zahraniční politice české vlády bylo prohlášení tehdejšího ministra zahraničí Alexandra Vondry z 6. září 2006.²⁵ V tomto roce také Česká republika začala s přípravami na program Východního partnerství. V souladu se svou strategií posilování českého zahraničněpolitického potenciálu se snažila o zajištění podpory mezi členskými zeměmi EU.²⁶ Prvním mezníkem uvedené iniciativy byl non-paper předaný v roce 2007. I přesto, že se český návrh nepodařilo prosadit, nebyl zavržen a Usnesením Rady EU z prosince 2007 bylo budoucí předsednictví vyzváno k pokračování práce na rozvoji východního rozměru EU.²⁷ Důležitý předěl ve sledovaném období představuje české předsednictví EU v první polovině roku 2009, které v předkládané práci bude hrát roli mezníku ke sledování případných změn v českých zájmech v Gruzii a způsobu jejich prosazování.

²⁴ DRULÁK, P. Jak zkoumat politiku.

²⁵ DARCHIASHVILI, V. Česko-gruzínské vztahy.

²⁶ VOTÁPEK, V. Český pohled na východní partnerství.

²⁷ Ibid.

2. Politická dimenze česko-gruzínských vztahů

2.1. Evropská politika sousedství

Evropská politika sousedství (European Neighbourhood Policy, ENP) je jednou z nejmladších a zároveň nejtěžších politik Evropské unie, která vznikla v roce 2004 v souvislosti s východním rozšířením EU o země střední a východní Evropy. Cílem ENP je zajistit politickou, ekonomickou a sociální stabilitu států, se kterými EU přímo nebo blízce sousedí, ale u nichž se nepředpokládá, že by do EU někdy vstoupily.²⁸ Základy Evropské politiky sousedství byly položeny v březnu 2003, kdy Evropská komise publikovala prohlášení „Širší Evropa – sousedství: Nový základ pro vztahy s našimi východními a jižními partnery“.²⁹ Hlavní principy byly rozpracovány o rok později ve Strategickém dokumentu „Evropská politika sousedství“ v květnu 2004, který stanovuje hlavní cíle, nástroje a mechanismy spolupráce i geografický rozsah. V první vlně byly do ENP zahrnuty země, se kterými EU sdílí pozemní nebo mořskou hranici, v druhé vlně v roce 2004 byly přizvány státy jižního Kavkazu: Arménie, Ázerbájdžán a Gruzie.

Evropská politika sousedství je postavena na již existujících dohodách mezi Evropskou unií a partnery, tj. Dohodách o partnerství a spolupráci (se zeměmi východní Evropy a zeměmi bývalého Sovětského svazu) a Evropsko-středomořských dohodách o přidružení (se zeměmi Středomoří).³⁰ Za klíč k zajištění bezpečnosti a stability sousedních zemí je považováno zlepšení jejich ekonomické situace, a to jak podporou reforem jejich hospodářství, tak vytvářením dalších podmínek pro rozvoj oboustranně výhodné spolupráce. Nejvyšším cílem ENP by pro účastnické státy měla být možnost podílet se na Jednotném evropském trhu³¹ prostřednictvím rozšíření preferenčních vztahů, zjednodušení celních procedur nebo právní harmonizace technických a jiných předpisů.³² Hlavním nástrojem realizace Evropské politiky sousedství jsou Bilaterální

²⁸ EurActiv. Komise na projekty v rámci politiky sousedství uvolňuje 70 milionů euro. 21. 7. 2009

²⁹ European Commission [EC]. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours.

³⁰ Euroskop. Evropská politika sousedství

³¹ European Commission [EC]: Economic and Financial Affairs. European Neighbourhood Policy.

³² European Commission [EC]. Communication from the Commission: European Neighbourhood Policy: Strategy paper.

Akční plány, které stanovují priority spolupráce mezi EU a danou zemí na období tří až pěti let.³³

Pro financování aktivit v rámci ENP byly až do konce prosince 2006 využívány především dva geograficky zaměřené programy: a) Technická pomoc pro Společenství nezávislých států (Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States, TACIS), tedy pro východní partnery a b) MEDA (Mesures D'Accompagnement, tj. tzv. Doplňující opatření) pro partnery v jižním Středomoří. TACIS, MEDA a další programy byly od roku 2007 nahrazeny novým finančním prostředkem, tzv. Nástrojem evropského sousedství a partnerství (European Neighbourhood and Partnership Instrument, ENPI). Na rozpočtové období 2007-2013 je na Evropskou politiku sousedství vyhrazeno přibližně 12 mld. EUR, což je v porovnání s předchozím rozpočtovým obdobím 2000-2006 nárůst o 32%.³⁴

Evropská politika sousedství je bilaterální politikou mezi EU a jednotlivými partnerskými zeměmi.³⁵ EU ovšem rozvíjí také mnohostrannou dimenzi svých vnějších politik, a to především v rámci regionálních iniciativ: Unie pro Středomoří, Východního partnerství a Černomořské synergie³⁶. Jedná se o platformy doplňující Evropskou politiku sousedství, jejichž cílem je podpora rozvoje dvoustranných vztahů EU a sousedních zemí.

2.2. Východní partnerství

Východní partnerství (Eastern Partnership, EaP) je iniciativou v rámci Evropské politiky sousedství zaměřenou na vytvoření Strategického partnerství vedoucího k prohloubení spolupráce mezi Evropskou unií a šesti zeměmi východní Evropy a jižního Kavkazu (Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldavsko, Ukrajina).

Návrh na vznik Východního partnerství byl předložen v roce 2008 ze společné iniciativy Polska a Švédska a přijat v květnu 2009 za českého předsednictví. Přípravy Východního partnerství byly uspišeny rusko-gruzínským konfliktem v srpnu 2008³⁷,

³³ CIHELKOVÁ, E. Evropská politika sousedství: nástroj budování prostoru bezpečnosti, stability a prosperity?

³⁴ European Commission [EC]. European Neighbourhood Policy: Funding.

³⁵ CIHELKOVÁ, E. Evropská politika sousedství: nástroj budování prostoru bezpečnosti, stability a prosperity?

³⁶ Černomořský region zahrnuje Řecko, Bulharsko, Rumunsko a Moldávii na západě, Ukrajinu a Rusko na severu, Gruzii, Arménii a Ázerbájdžán na východě a Turecko na jihu. Ačkoliv Arménie, Ázerbájdžán, Moldávie a Řecko nejsou pobřežními státy, jsou v důsledku historie, blízkosti a úzkých vazeb přirozenými hráči v regionu.

³⁷ European Commission [EC]. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: Eastern Partnership.

který upozornil na nutnost specifitějšího přístupu k regionu než pouze v rámci obecné Evropské politiky sousedství.

I přesto, že Evropská unie sdružuje zmíněné státy do samostatné skupiny v rámci ENP a formuje vůči nim jednotnou zahraniční politiku, nepředstavují homogenní region, ale naopak se jedná o velmi odlišné země co do vnitropolitické a vnitro ekonomické situace, tak i ve vnější politické orientaci. Tento region se stává střetem zahraničně-politických zájmů dvou supervelmocí: Evropské unie a Ruské federace. Překážkou k prohlubování spolupráce zůstávají také tzv. "zamrzlé konflikty" v Moldavsku (Podněsteří), Gruzii (Jižní Osetie a Abcházie) a mezi Arménií a Ázerbájdžánem (Náhorní Karabach).³⁸

Východní partnerství je implementováno jak na bilaterální, tak multilaterální úrovni. Dvoustranná úroveň zahrnuje rozšíření smluvních vztahů mezi EU a každou partnerskou zemí směrem k dohodě o přidružení a k vytvoření tzv. rozsáhlých a komplexních zón volného obchodu (Deep and Comprehensive Free Trade Area, DCFTA), které by v budoucnosti měly vést ke vzniku sousedského hospodářského společenství po vzoru Evropského hospodářského prostoru.³⁹ Předstupněm k jeho vytvoření je postupné přibližování partnerských zemí k EU v politické, ekonomické a sociální oblasti. Tento proces je podpořen na mnohostranné úrovni, kde rámec pro řešení těchto otázek představuje fórum pro výměnu informací a zkušeností, které se do značné míry opírá o zkušenosti nových členských zemí EU s procesy transformace, modernizace a přejímáním standardů EU. Východní partnerství působí ve čtyřech oblastech, kterými jsou: a) demokracie a politická stabilita, b) hospodářská integrace a sbližování s politikami EU, c) energetická bezpečnost a d) mezilidské kontakty (zahrnující spolupráci v oblasti kultury a vzdělávání).⁴⁰

Přestože obecné nastavení Východního partnerství zasahuje do širokého spektra témat a aktivit, z výše zmíněných oblastí jednoznačně převládají dvě témata, a to hospodářská spolupráce a energetické otázky. Energetika jako nejvýznamnější sektorová spolupráce mezi EU a zeměmi Východního partnerství se prolíná ve dvou dimenzích: ekonomické a bezpečnostní. Bezpečnostní dimenzi dominuje důraz na

³⁸ CIHELKOVÁ, E. Evropská politika sousedství: nástroj budování prostoru bezpečnosti, stability a prosperity?

³⁹ European Commission [EC]. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: Eastern Partnership, s.3

⁴⁰ Ibid.

rozvoj infrastruktury zemního plynu v oblasti jižního koridoru, včetně plynovodu Nabucco, a s tím související nutnost ustanovit dodavatelsko-odběratelské vazby.

O významu Východního partnerství svědčí narůstající množství finančních prostředků z Evropské unie, které jsou na Východní partnerství vyčleněny v rámci již zmíněného finančního nástroje ENPI. Tyto prostředky byly rozděleny do dvou rozpočtových období po třech letech. Co se týče geografické redistribuce finančních prostředků v rámci Východního partnerství na první rozpočtové období 2007-2010, z tabulky níže je zřejmé, že největší část prostředků je soustředěna do východoevropských zemí a z regionu zemí jižního Kavkazu do Gruzie.

Tabulka 1: Rozdělení prostředků ENPI (mil.EUR), 2007-2010

Ukrajina	Moldavsko	Gruzie	Arménie	Ázerbajdžán	Bělorusko
494	209,7	120,4	98,4	92	20

Zdroj: EC. European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI): Funding 2007-2013; vlastní zpracování.

2.3. Vztahy EU-Gruzie

Vývoj bilaterálních vztahů mezi EU a Gruzii je ovlivněn pozitivním přístupem na obou stranách. Pro EU představuje Gruzie strategického geopolitického partnera především v souvislosti s evropskou snahou o zajištění energetické bezpečnosti. Na druhé straně jasná gruzínská proevropská orientace představuje pro zemi způsob jak se vymanit z tradičního vlivu Ruska v regionu a navázat nové ekonomické vazby s vyspělými evropskými zeměmi.

Evropská politika vůči regionu Jižního Kavkazu se od počátku 90. let vyznačovala jednotným přístupem ke všem zemím regionu, a to za použití tradičních nástrojů jako je asistenční pomoc, finanční granty nebo technická podpora. Oblast Jižního Kavkazu byla v této době Evropskou unií chápána pouze ve smyslu zajištění stability post-sovětského prostoru. Později EU přešla k více individualizovanému přístupu a již v roce 1992 byly navázány první vzájemné vztahy mezi EU a Gruzii, jejichž předmětem byla především rozvojová pomoc v postkonfliktních oblastech⁴¹.

Ke smluvnímu zakotvení vzájemné spolupráce došlo v roce 1996 podpisem Smlouvy o partnerství a spolupráci (Partnership and Cooperation Agreement, PCA), která vstoupila v platnost 1. července 1999. Jejími hlavními body bylo navázání spolupráce v hospodářské a tranzitní oblasti a podpora dodržování lidských práv. V hospodářské oblasti byla Gruzie touto dohodou zahrnuta do unijního všeobecného systému preferencí (Generalized System of Preferences, GSP) a došlo k vzájemnému

⁴¹ HUSÁK, J. EU a Gruzie – vzájemné vztahy a perspektiva do budoucna.

uznání doložky nejvyšších výhod. Na rozdíl od obdobných smluv uzavřených v předchozích letech s východoevropskými zeměmi (Ukrajina, Moldávie, Bělorusko), smlouva s Gruzii neobsahovala doložku o možném budoucím vzniku zóny volného obchodu⁴².

K nastartování změn v přístupu EU k zemím Jižního Kavkazu, konkrétně Gruzii, došlo v roce 2003, kdy EU zřídila post Zvláštního zmocněnce pro jižní Kavkaz, jehož úkolem bylo podporovat vzájemné vztahy a monitorovat vývoj konfliktních oblastí.⁴³ Prostřednictvím úzké spolupráce s OBSE a OSN se EU více zapojila i do politické sféry řešení konfliktů, ačkoliv většinou jen jako pozorovatel.

Prvním náznakem demokratizačních procesů v regionu byla gruzínská revoluce růží v roce 2003. Reakcí EU bylo zintenzivnění politických návštěv mezi evropskými a gruzínskými představiteli.⁴⁴ Gruzínské závazky k demokratickým reformám i první relativně svobodné prezidentské a parlamentní volby se pro EU staly signálem ke sbližování evropských a gruzínských hodnot a vzbudila naděje v nastartování změn v celém regionu.

Výrazným posunem v roli EU v oblasti Jižního Kavkazu bylo začlenění Arménie, Ázerbájdžánu a Gruzie do Evropské politiky sousedství v roce 2004 (viz výše), které bylo vedle východního rozšíření Evropské unie motivováno dvěma faktory ze strany Gruzie a ostatních jihokavkazských států: aktivním zájmem jihokavkazských republik o členství v Evropské politice sousedství a dvěma událostmi z předcházejícího roku s mezinárodně-politickým přesahem. První událostí bylo ruské odmítnutí účasti na Evropské sousedské iniciativě (European Neighbourhood Initiative; základem pro pozdější vznik Evropské politiky sousedství), kterým Rusko vyjádřilo své ambice vytvářet nezávislou zahraniční politiku v regionu a obnovit tak svou ztracenou roli hegemonu v oblasti jižního Kavkazu. Druhou událostí byla gruzínská Revoluce růží na konci roku 2003, která se stala signálem demokratických změn v Gruzii.⁴⁵

Základním nástrojem politiky EU je bilaterální EU-gruzínský akční plán ENP z listopadu 2006⁴⁶, který vytyčuje šest prioritních oblastí: demokratizace, socio-ekonomické reformy, řešení regionálních konfliktů, bezpečnostní otázky, harmonizace

⁴² MKRTCHYAN, T., et al. The European Union and the South Caucas: Three Perspectives on the Future of the European Project from the Caucas.

⁴³ HUSÁK, J. EU a Gruzie – vzájemné vztahy a perspektiva do budoucna.

⁴⁴ European Commission [EC]. European Neighbourhood Policy: Country Report – Georgia.

⁴⁵ MKRTCHYAN, T., et al. The European Union and the South Caucas: Three Perspectives on the Future of the European Project from the Caucas, s. 98.

⁴⁶ European External Action Service [EEAC]. Georgia.

legislativy s EU a regionální spolupráce.⁴⁷ Z dosavadního vývoje vztahů lze zmínit uzavření dohody o usnadnění udělování víz v červnu 2010, která vstoupila v platnost v březnu 2011.⁴⁸ V červenci 2010 bylo zahájeno vyjednávání asociační dohody s Gruzii⁴⁹ a v březnu 2012 jednání o DCFTA⁵⁰.

Postupný nárůst významu Gruzie pro EU dosvědčuje zvyšování finanční podpory: v období 1992 – 2006 bylo vynaloženo na projekty, reformy a humanitární pomoc v Gruzii 505 mil. EUR⁵¹; po válečném konfliktu v roce 2008 výše evropských příspěvků v rámci dárcovské konference dosáhla 483 mil. EUR⁵², čímž téměř dosáhla částky poskytnuté finanční pomoci za předchozích čtrnáct let. Nejvýznamnější finanční podpora je do Gruzie směřována v rámci Evropské politiky sousedství prostřednictvím finančního nástroje ENPI: na léta 2007 – 2010 vyhradila EU pro projekty v Gruzii 120 mil. EUR⁵³, což je nejvyšší částka ze zemí jihokavkazského regionu. Vedle ENPI byly hlavními evropskými programy pro financování v regionu Food service program, ECHO (European Commission Humanitarian Office), TACIS (Technical Assistance to Commonwealth of Independent States) a v oblasti energetiky a infrastrukturních projektů byly zavedeny programy TRACECA a INOGATE.⁵⁴

Stejně jako jsou členské země Evropské unie rozděleny mezi ty, které spíše podporují Euro-středomořskou dimenzi ENP a státy, kterým je bližší Východní partnerství, jsou rozděleny i v otázce přístupu a prohlubování vazeb s Gruzii. EU jako celek Gruzii vnímá jako důležitého partnera a snaží se stále rozšiřovat své působení, ale napříč členskými zeměmi EU podpora není jednotná. Víceméně jednohlasnou evropskou podporu Gruzii lze vysledovat pouze v reakci na ozbrojený rusko-gruzínský konflikt, kdy se většina států EU postavila na stranu Gruzie. V otázce prohlubování vztahů s Gruzii však stále panují poměrně velké rozdíly mezi evropskými státy, z nichž Česká republika se řadí do skupiny pro-gruzínsky orientovaných. Tato orientace však

⁴⁷ European External Action Service [EEAC]. Summary on EU-Georgia Relations.

⁴⁸ CIHELKOVÁ, E. Evropská politika sousedství: nástroj budování prostoru bezpečnosti, stability a prosperity?

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ ZHI, C. 1st round of EU DCFTA negotiations underway in Tbilisi.

⁵¹ European External Action Service [EEAC]. Summary on EU-Georgia Relations.

⁵² European External Action Service [EEAC]. European Commission/World Bank: Georgia Donors' Conference.

⁵³ Tzv. Finanční nástroj politiky sousedství. Vznikl v roce 2008 pod záštitou komisařky Benity Ferrero-Waldner. V jeho rámci státy mohou získat finanční prostředky na projekty z oblasti ochrany životního prostředí, energetiky a dopravy. Zdroj: European Commission [EC]. European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI): Funding 2007-2013.

⁵⁴ HUSÁK, J. EU a Gruzie – vzájemné vztahy a perspektiva do budoucna.

není v české zahraniční politice tradičně zakotvená, ale začíná se objevovat až kolem roku 2004.⁵⁵

2.4. Česká „východní politika“

2.4.1. Vývoj české zahraniční politiky vůči východu po roce 1989

Česká „východní politika“ ještě v 90. letech téměř neexistovala. Důvodem byla jednak snaha distancovat se od bývalých partnerů ze Sovětského bloku a jednak značná geografická vzdálenost a slabé kulturní vazby.

Českou (respektive československou) politiku vůči postsovětskému prostoru lze po roce 1989 rozdělit na tři etapy⁵⁶. První etapu lze vymezit lety 1989–1992. V tomto období bylo cílem československé diplomacie odvrátit se od dosavadních východních partnerů: mezi konkrétní priority lze zahrnout především stažení sovětských vojsk ze země a zrušení Varšavské smlouvy a Rady vzájemné hospodářské pomoci. Druhá etapa, období mezi lety 1993–1999, se nesla pod heslem „Návrat do Evropy“. Cílem bylo začlenění do západních integračních struktur, zejména Evropské unie a Severoatlantické aliance. V tomto období pozornost věnovaná východu klesla na minimum, což bylo navíc umocněno rozdělením Československa a tedy ztrátou společné hranice s tímto prostorem. Neexistence společné hranice s žádnou ze zemí dnešního východního partnerství ani výraznějších menšin v těchto nebo z těchto zemí (na rozdíl například od Maďarska nebo Polska) nenutilo k hledání řešení společných problémů a tudíž ani k prohlubování mezinárodních vazeb. V obchodní sféře se v tomto období Česká republika zaměřovala na rozvoj vazeb především se zeměmi střední a východní Evropy v rámci Středoevropské zóny volného obchodu (Central European Free Trade Area, CEFTA) a nově na pronikání na západoevropské trhy. Vztah k východu se začal měnit až po roce 2000 v souvislosti s přílivem imigrantů, a to především z Ukrajiny⁵⁷, čímž Česká republika vstoupila do třetí fáze vzájemných vztahů. Nejdůležitějším tématem česko-východních vztahů se stala otázka vízové politiky s Ukrajinou. Česká republika z obavy o ohrožení svého vstupu do Evropské unie zrušila s okamžitou platností dosud bezvízový režim.⁵⁸ Napříč českou politickou scénou panovala obava, že budování příliš úzkých vazeb s východními partnery by mohlo zmařit český zahraničně politický zájem

⁵⁵ KRÁL, D. The Czech Republic and the Eastern Partnership – from a by-product to a beloved child? s.7.

⁵⁶ KRATOCHVÍL, P. Existuje česká východní politika? Od úprku z východní Evropy k opožděnému návratu.

⁵⁷ KRÁL, D. The Czech Republic and the Eastern Partnership – from a by-product to a beloved child? s.7

⁵⁸ l.c.

číslo jedna, vstup do EU.⁵⁹ Vedle vízové politiky byla významným podnětem k českému „obratu na východ“ spolupráce v rámci Visegrádské čtyřky. Vstupem středoevropských zemí do Evropské unie byl splněn její dosavadní cíl a vyvstala otázka, jaká bude její nová politická náplň. Hlavním programem se stala orientace na východní partnery. Visegrádská čtyřka je poměrně nesourodou skupinou co do postojů k zemím východní dimenze, které vychází z jejich geografické či kulturní provázanosti. Česká republika je jediným ze států Visegrádské skupiny, který nesdílí hranici s žádným ze států východní dimenze a od toho se odvíjí i český přístup. Vedle východoevropských partnerů se česká zahraniční politika začala soustředit i na oblast jižního Kavkazu, kde je za nejvýznamnějšího partnera považována Gruzie. Dokladem se stalo otevření velvyslanectví České republiky v Tbilisi v květnu 2000.

Po přistoupení do Evropské unie v roce 2004 byl český zájem o východní partnery povýšen na diplomatickou vizi, kterou se Česká republika v jejím rámci profiluje. ČR společně s dalšími novými členskými zeměmi EU ze střední a východní Evropy přebrala roli iniciátora dalšího vývoje v oblasti evropské východní politiky, v oblasti, kterou si na základě své historické zkušenosti nárokují jako svou výsostnou oblast, které rozumí lépe než staré členské země EU.⁶⁰ V rámci východního regionu dosáhla ČR určitého stupně specializace, co do obsahového a geografického zaměření. Obsahově se česká diplomacie začala soustředit na demokratizaci a na problematiku lidských práv. Dokladem je vytvoření samostatného oddělení pro transformační spolupráci na ministerstvu zahraničí v červenci 2004.⁶¹ Geograficky jsou zeměmi prioritního zájmu Bělorusko, Moldavsko, Ukrajina a Gruzie.⁶² Do středu zájmu se tak dostaly především státy, které byly diplomacií ostatních nových členských zemí opomíjeny - Moldavsko a Gruzie. V Koncepci zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006 jsou cíle zatím vymezeny v obecné rovině: „V oblasti vztahů s ostatními státy SNS (mimo Ruskou federaci a Ukrajinu – pozn. autorky) bude Česká republika navazovat na tradice těsných hospodářských styků a usilovat o rozšiřování vzájemně výhodné hospodářské spolupráce.“⁶³ V únoru 2006 zahájilo činnost velvyslanectví

⁵⁹ KRÁL, D. The Czech Republic and the Eastern Partnership – from a by-product to a beloved child?, s.7.

⁶⁰ KRATOCHVÍL, P., HORKÝ, O. Eastern Promises? Czech Ambiguity in the European Neighbourhood.

⁶¹ KRATOCHVÍL, P. Existuje česká východní politika? Od úprku z východní Evropy k opožděnému návratu.

⁶² Ibid.

⁶³ Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003-2006, s.13.

Gruzie v Praze⁶⁴ a v květnu započala série vzájemných diplomatických návštěv: setkání ministerských a vládních představitelů obou zemí v Praze i v Tbilisi.⁶⁵

2.4.2. Vývoj české zahraniční politiky vůči východu, 2007 - 2008

Jak vyplynulo z předchozí části, prvotním impulzem k formování české východní politiky bylo hledání společného zájmu ČR a dalších postkomunistických zemí střední Evropy pro spolupráci v rámci Visegrádské čtyřky a současně tématu, kterým se mohou profilovat uvnitř Evropské unie.

V období 2007-2008 ovlivnily směr a priority české zahraniční politiky tři faktory: české předsednictví Visegrádské skupiny, příprava na předsednictví EU a válečný konflikt, který vypukl mezi Gruzii a Ruskem v srpnu 2008.

Po roce 2007 se začala česká pozice vyvíjet nejprve na multilaterální úrovni uvnitř Evropské unie. Česká republika se stala členem neformálního uskupení tzv. Nové skupiny přátel Gruzie⁶⁶, neformálního uskupení zemí, které podporují politiku Evropské unie i Severoatlantické aliance vůči východnímu sousedství a zejména vůči Gruzii.⁶⁷ První českou iniciativou v této oblasti byla publikace non-paperu k Východnímu partnerství v roce 2007 během německého předsednictví EU. Navržený non-paper byl nejprve prezentován zemím Visegrádské čtyřky, které ho přijaly s pozitivním ohlasem, celoevropskou podporu však nezískal. Nový český zájem o východní dimenzi byl v EU v této době ještě přijímán s určitou dávkou nedůvěry z důvodu předchozí politiky nezájmu vůči východním partnerům. Formálně byl o dva roky později podpořen alternativní švédsko-polský návrh, kterým došlo k oficiálnímu spuštění Východního partnerství.

Důležitou platformou k aktivizaci české politiky vůči východním partnerům se stala Visegrádská skupina, což se projevilo v prioritách českého předsednictví od června 2007 do června 2008⁶⁸: pokračování zvláštního programu určeného pro Ukrajinu, navázání intenzivnějších vztahů s Moldavskem, podpora demokratizace Běloruska a podpora reforem a zesílení vztahů se státy jižního Kavkazu skrze bilaterální vztahy i prostřednictvím regionálního seskupení GUAM (skupina sdružuje Gruzii, Ukrajinu, Ázerbájdžán a Moldavsko). V rámci českého předsednictví ve Visegrádské skupině

⁶⁴ Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. Velvyslanectví České republiky v Tbilisi. Vztahy ČR-Gruzie.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Kratochvíl, P., Tulmets, E. Checking the Czech Role in the European Neighbourhood.

⁶⁷ Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2007.

⁶⁸ Visegrad Group. Czech Presidency of the Visegrad Group (June 2007 - June 2008).

proběhla oficiální účast ministra zahraničních věcí ČR na setkání států GUAM v polovině roku 2008 v Tbilisi, čímž byla zahájena zcela nová forma vzájemných vztahů.⁶⁹

Událostí, která mobilizovala český zájem o východní politiku, byl rusko-gruzínský konflikt v srpnu 2008. I přes nejednotnost názorů na české politické scéně vláda přijala jasné pro-gruzínské stanovisko a mezi zeměmi EU patřila k nejhlasitějším kritikům postupu Ruska v Jižní Osetii. Svou podporu Gruzii ČR vyjádřila i po ukončení konfliktu, finančním příspěvkem i personálním obsazením evropské mise v Gruzii. Během mezinárodní dárcovské konference v říjnu 2008 ČR přispěla částkou 6,38 mil. EUR na rekonstrukční a rozvojovou pomoc v Gruzii, což byla pátá nejvyšší částka mezi členskými zeměmi Evropské unie.⁷⁰ V říjnu 2008 byla také zahájena Evropská civilní monitorovací mise v Gruzii (EU Monitoring Mission in Georgia, EUMM), která doplnila aktivity Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) a Organizace spojených národů (OSN). Mezi její hlavní úkoly patří dohled nad plněním mírového plánu, monitorování odsunu ruských vojsk a dále činnosti související s obnovou postižených oblastí. Celkový počet účastníků mise čítá 283 členů, z nichž ČR poskytla třináctičlenný monitorovací tým. České zastoupení v misi představuje sedmou nejvyšší národní účast mezi státy EU⁷¹ a pro nadcházející období se předpokládá navýšení tohoto počtu na šestnáct účastníků⁷². Z hlediska finančních příspěvků a personálního zajištění je patrné, že ČR bere svoji roli v Gruzii vážně. Rusko-gruzínský konflikt zasáhl do období českých příprav na předsednictví EU a jeho stopy lze vysledovat i v tom, jak byly komunikovány priority českého předsednictví: pět priorit⁷³ z roku 2007 bylo upraveno na tzv. „3E“, znamenající „ekonomika, energetika, Evropa ve světě“.⁷⁴ Zároveň, Východního partnerství bylo povýšeno na prioritu číslo jedna českého předsednictví.

Z výše zmíněných aktivit lze načrtnout základní mechanismus, který ČR využívá při většině svých aktivit v rámci Evropské politiky sousedství: 1) vytvoření interního

⁶⁹ KRATOCHVÍL, P. Země východní dimenze Evropské politiky sousedství v české zahraniční politice, s.234.

⁷⁰ European External Action Service [EEAC]. European Commission/World Bank: Georgia Donors' Conference.

⁷¹ European Union Monitoring Mission [EUMM]: Mission Facts and Figures.

⁷² MICHÁLEK, P. [osobní rozhovor]. Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR].

⁷³ Původní priority: Hlavní prioritou Evropa konkurenceschopná a otevřená. Další okruhy priorit: Energetika udržitelná a bezpečná, Rozpočet pro budoucnost Evropy, Evropa jako globální partner, Evropa bezpečná a svobodná. Zdroj: IFRAH, R. České předsednictví bez bariér? Politika přípravy ČR na předsednictví v Radě EU.

⁷⁴ KORAN, M., et al. Česká zahraniční politika v roce 2008, str. 207.

materiálu na MZV, 2) konzultace návrhu v rámci Visegrádské skupiny, 3) prezentace návrhu na celounijní úrovni.

Na bilaterální úrovni ještě v roce 2007 nelze označit Gruzii jako prioritní oblast českého zájmu. V oficiálních zahraničně-politických dokumentech ČR z tohoto období zůstávají zmínky o politice vůči východním sousedům pouze v obecné rovině: programové prohlášení vlády z roku 2007 hovoří o tom, že ČR bude podporovat „společný postup EU vůči jejímu nejbližšímu okolí a sousedům, který napomůže stabilitě a prosperitě těchto oblastí, a tudíž i stabilitě EU“. Postupně však dochází k zintenzivňování česko-gruzínských interakcí na nejvyšší vládní úrovni. Vrcholem vzájemných vztahů byla oficiální návštěva premiéra M. Topolánka v Tbilisi v květnu 2007, kde jednal jak s premiérem Z. Nogaidelim, tak i s prezidentem M. Saakašvilim.⁷⁵ Premiér byl doprovázen podnikatelskou misí, což svědčí o propojení politických a ekonomických zájmů. Prioritou v oblasti ekonomických zájmů je vytvoření rozsáhlé a komplexní zóny volného obchodu (DCFTA) s partnerskými zeměmi Východní dimenze.

Série intenzivních oboustranných kontaktů pokračovala i v následujících letech. V roce 2008 ČR zintenzivnila diplomatické, ekonomické vztahy a vztahy týkající se rozvoje občanské společnosti a zařadila Gruzii mezi jednu z deseti prioritních zemí⁷⁶. Gruzie byla zařazena mezi země, kam směřovala česká rozvojová pomoc. V roce 2008 tato podpora dosáhla výše 13,8 mil. Kč.⁷⁷ Z nejvýznamnějších událostí z české strany lze vyzdvihnout oficiální návštěvu ministra zahraničních věcí K. Schwarzenberga v Gruzii červnu 2008, jejímž předmětem byla, vedle setkání s prezidentem M. Saakašvilim a ministryní zahraničí E. Tkešelašviliovou, účast na summitu V4-GUAM a zahájení česko-gruzínského podnikatelského fóra.⁷⁸

Česká republika se profiluje výrazně pro-gruzínsky, což se projevuje především ve dvou otázkách: podpora Gruzie ve sporech s Ruskem a podpora začlenění Gruzie do západních integračních struktur. Vztahy s východními partnery Česká republika staví na podpoře demokracie, občanské společnosti a post-sovětské transformace, se kterou má vlastní zkušenost. Český zájem vůči zemím Východního partnerství je formulován ve

⁷⁵ Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. Velvyslanectví České republiky v Tbilisi. Vztahy ČR-Gruzie.

⁷⁶ Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. Zpráva o zahraniční politice České republiky. Leden - prosinec 2008, s. 178.

⁷⁷ Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. Projekty rekonstrukční a rozvojové pomoci v Gruzii 2008-2010.

⁷⁸ l.c.

dvou dimenzích, kterými jsou a) demokratizace, evropeizace a b) ekonomická integrace.⁷⁹ Předmětem česko-gruzínských jednání je především rozvojová a transformační pomoc, energetická spolupráce, obchodní vazby a spolupráce v oblasti zdravotnictví a rozvoje infrastruktury.⁸⁰

2.4.3. Český „východní zájem“ během předsednictví EU v roce 2009

Jak bylo zmíněno v předchozí části, aktivita ČR v politice sousedství stoupala s blížícím se předsednictvím ČR v Radě EU. Posledním podnětem k tomu, aby se z Východního partnerství stala vlajková loď českého předsednictví, byla plynová krize mezi Ruskem a Ukrajinou v lednu 2009, která negativně dopadla na některé z členských zemí Evropské unie.

Oficiální spuštění Východního partnerství se stalo vrcholem českého předsednictví. Právním základem partnerství mezi Evropskou unií a šesti státy východní Evropy a jižního Kavkazu je tzv. pražská deklarace přijatá v květnu 2009.⁸¹ Deklarace o Východním partnerství je koncipována na čtyřech multilaterálních tematických platformách, z jejichž finální podoby je zřejmé, že kopírují buď české zahraničně-politické zájmy, nebo priority českého předsednictví Evropské unie.⁸²

První platformou Východního partnerství je podpora demokracie a politické stability. Česká republika podporuje v této oblasti řadu projektů s cílem demokratizace státní správy a transformace společnosti. Tyto projekty jsou realizovány ve spolupráci s neziskovými organizacemi, například Transparency International, Člověk v tísni nebo Agora. Příkladem programů v této oblasti v roce 2009 je projekt „Implementace právního proti-korupčního poradenského střediska“ nebo projekt „Podpora zapojení veřejnosti do rozhodovacích procesů“,⁸³.

Druhým pilířem je hospodářská integrace východních partnerů se zeměmi Evropské unie. Tento požadavek je plně v souladu s výzvou českého předsednictví k otevřené a konkurenceschopné Evropě, což zahrnuje odstranění obchodních bariér vůči třetím zemím. Česká republika v tomto ohledu těží ze své vlastní zkušenosti v 90. letech, kdy profitovala z liberalizace obchodu se západoevropskými zeměmi. Směřování k DCFTA s východními partnery je tak v České republice přirozeně chápáno jako cesta

⁷⁹ KRÁL, D. The Czech Republic and the Eastern Partnership-from a by-product to a beloved child? s.8.

⁸⁰ Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. Velvyslanectví České republiky v Tbilisi. Vztahy ČR-Gruzie.

⁸¹ Rada EU. Společná deklarace z pražského summitu o Východním partnerství.

⁸² KRÁL, D. The Czech Republic and the Eastern Partnership-from a by-product to a beloved child? s.13

⁸³ Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. Velvyslanectví ČR v Gruzii: Rozvojová spolupráce.

k ekonomickému rozvoji, stabilitě a prosperitě. Zároveň ekonomické sblížení obou regionů je považováno za klíč k harmonizaci politických a právních norem s evropskými standardy. Významným očekávaným „vedlejším produktem“ výše zmíněných aktivit je rozvoj dosud v podstatě neexistující regionální spolupráce.⁸⁴

Energetická bezpečnost je třetí a neméně důležitou platformou ke koordinaci vzájemných vztahů. Česká diplomacie vymezila zajištění energetické bezpečnosti jako svou top prioritu pro své předsednictví. Tato oblast zahrnuje široké spektrum podoblastí: harmonizace odvětvové regulace, spuštění mechanismů včasného varování, řešení případných energetických krizí nebo mezinárodní propojení přepravních soustav. Vzhledem k faktu, že se jedná o problematiku s širokým přesahem jak regionálním, tak obsahovým, Česká republika se vyslovuje pro její řešení na multilaterální úrovni.⁸⁵

Čtvrtou platformou Východního partnerství jsou Mezilidské kontakty. I tento bod kopíruje české zájmy, které vystihuje hlavní motto českého předsednictví, Evropa bez bariér⁸⁶. V této oblasti jsou nejvýznamnějším tématem otázky migrace a vízové politiky.

Na multilaterální úrovni během předsednictví EU se České republice podařilo připoutat evropskou pozornost na Gruzii, jako svou oblast prioritního zájmu mezi zeměmi jižního Kavkazu, ve čtyřech oblastech: politické vztahy, ekonomické otázky, energetický dialog a oblast lidských práv, tedy ve všech tematických oblastech Východního partnerství.

Po summitu o Východním partnerství, 8. května 2009, uspořádalo České předsednictví v Praze druhý summit, Jižní koridor – Nová hedvábná stezka. Jednalo se o setkání zemí EU s producentními a tranzitními zeměmi Jižního koridoru. Význam summitu podtrhuje skutečnost, že se jednalo o historicky první setkání tohoto druhu.⁸⁷

V oblasti lidských práv byl během českého předsednictví nově zahájen lidskoprávní dialog s Gruzii.⁸⁸ Dalším významným výstupem českého předsednictví bylo schválení mandátu pro Komisi k vyjednávání o komplexní letecké dohodě mezi EU a Gruzii, která by měla přispět k posílení hospodářských a obchodních vztahů mezi EU a Gruzii.⁸⁹

⁸⁴ KRÁL, D. The Czech Republic and the Eastern Partnership-from a by-product to a beloved child? s.15

⁸⁵ KRÁL, D. The Czech Republic and the Eastern Partnership-from a by-product to a beloved child? s.15

⁸⁶ KVÁČOVÁ, J., et al. Kvalifikovaně na kvalifikace: Evropa bez bariér.

⁸⁷ EU2009.CZ. Výsledky českého předsednictví v Radě EU: Evropa bez bariér.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid.

Bilaterální vztahy v roce 2009 byly výrazně ovlivněny českým předsednictvím, oproti předchozím letům se stupňovalo množství státních návštěv a mezi hlavními tématy převládaly otázky energetické, ekonomické a rozvojové spolupráce.⁹⁰ V srpnu 2009 byla uzavřena mezi ČR a Gruzii Mezivládní dohoda o ochraně a podpoře investic, která usnadňuje přístup českých investorů do Gruzie. V oblasti transformační a rozvojové spolupráce pokračuje řada projektů rozvoje občanské společnosti, implementace protikorupčních opatření nebo vzdělávacích programů. Na tyto projekty ČR investovala v roce 2009 částku 56,8 mil. Kč.⁹¹ Větší intenzitu vzájemných vztahů lze pozorovat v oblasti kulturních vztahů, kde v roce 2009 proběhla v Gruzii celá řada českých výtvarně, hudebně nebo divadelně zaměřených aktivit.

2.4.4. Česká východní politika od 2010

Po ustoupení z role předsednické země ČR konzistentně pokračuje v nastoleném východním směru a Východní partnerství přijímá jako jednu ze svých priorit zahraniční politiky. Tento trend je zřejmý z oficiálních dokumentů ministerstva zahraničí. V Koncepti zahraniční rozvojové spolupráce na období 2010-2017 je vymezeno deset prioritních zemí pro realizaci bilaterální rozvojové spolupráce: pět tzv. programových zemí s nejvyšší prioritou a pět tzv. projektových zemí, mezi něž byla zařazena také Gruzie. Oproti předchozím letům je východní dimenzi věnována větší část i v Koncepti zahraniční politiky ČR z června 2011. Gruzie je i zde označena jako prioritní země z hlediska rozvojové a transformační spolupráce.⁹² Ve vztahu k Východnímu partnerství ČR soustředí své aktivity na podporu evropské a euro-atlantické integrace, podporu nezávislosti a územní integrity všech zemí partnerství, řešení konfliktů mírovou cestou, dodržování lidských práv a základních svobod, rozvíjení právního státu, politické plurality, občanské společnosti a svobody médií v těchto zemích.⁹³ Významné prostředky byly investovány i do rozvojové pomoci, která v roce 2010 dosáhla výše 43,5 mil. Kč⁹⁴ a v roce 2011 částky 13,6 mil. Kč⁹⁵. Obdobně jako

⁹⁰ Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. Zpráva o zahraniční politice České republiky. Leden - prosinec 2009.

⁹¹ Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. Projekty rekonstrukční a rozvojové pomoci v Gruzii 2008-2010.

⁹² Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. Koncepte zahraniční politiky České republiky.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. Projekty rekonstrukční a rozvojové pomoci v Gruzii 2008-2010.

⁹⁵ Česká rozvojová agentura [ČRA]. Výroční zpráva 2011.

v předcházejících letech pokračují oboustranné návštěvy na úrovni premiérů a ministrů zahraničí.

Dokladem českého zájmu o oblast východní dimenze je také personální obsazení evropských pozic, které se dotýkají oblasti východní dimenze, českými představiteli. Post eurokomisaře pro rozšíření a Evropskou politiku sousedství zastává od roku 2010 Štefan Füle, který společně s Vysokou představitelkou Unie pro zahraniční a bezpečnostní politiku C. Ashtonovou inicioval proces revize Evropské politiky sousedství ve smyslu diferenciacie přístupu k jednotlivým zemím regionu a zvýšení finanční podpory pro tyto země. České představitele nacházíme také v týmu P. Leforta, zvláštního zástupce EU pro oblast jižního Kavkazu a krizi v Gruzii, jednoho v Tbilisi, druhého v Bruselu, přičemž oba se zaměřují na Gruzii.⁹⁶

I přesto, že z dokumentů Ministerstva zahraničních věcí jasně vyznívá od roku 2007 kontinuální český zájem o prohlubování česko-východních, respektive česko-gruzínských vztahů, reálnou akceschopnost české zahraniční politiky snižují dva faktory: institucionální zajištění a praktická rezonance východního směru v programech politických stran.

Co se týče institucionálního charakteru, politikou sousedství se zabývá několik ministerstev, z nichž nejvýznamnější roli hraje Ministerstvo zahraničních věcí, v jehož rámci se Evropskou politikou sousedství zabývá několik odborů: odbor jihovýchodní a východní Evropy, oddělení transformační spolupráce, odbor společné zahraniční a bezpečnostní politiky a odbor rozvojové spolupráce a rozvojové pomoci.⁹⁷ Z dalších ministerstev se vybranými aspekty politiky sousedství zabývá například Ministerstvo vnitra (problematika migrace a azylu), Ministerstvo průmyslu a obchodu (podpora exportu) nebo Ministerstvo školství (vzdělávací a kulturní programy). Druhým institucionálním pilířem je Úřad vlády. Úzkým místem ve formování jednotné východní politiky je koordinace aktivit mezi jednotlivými institucemi, případně dotčenými odbory. Příkladem může být situace, která vznikla v důsledku rozdílných pohledů zmíněných institucí na roli ČR v politikách EU – vznikly dva paralelně existující úřady pro evropskou politiku – jeden vládní a druhý při ministerstvu zahraničních věcí.⁹⁸ Tato situace, byť zatím neměla konkrétní dopad na Evropskou politiku sousedství, vyjadřuje jistou míru institucionálního nesouladu v zahraničně politických otázkách.

⁹⁶ MICHÁLEK, P. [osobní rozhovor]. Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR].

⁹⁷ KRATOCHVÍL, P. Existuje česká východní politika? Od úprku z východní Evropy k opožděnému návratu.

⁹⁸ KRATOCHVÍL, P. Taking Stock of the Eastern Partnership in the Visegrad Four.

Na úrovni politických stran je patrné, že jako jedna z mála politik se východní politika vyznačuje více méně konsenzuálním přístupem napříč českou politickou scénou. Případné neshody pramení většinou z přístupu k Ruské federaci a její roli v regionu, potažmo v politice evropského sousedství. Zájem o tuto oblast však vybledne, podíváme-li se do programů jednotlivých politických stran: zjistíme, že konsenzuálně sdílený zájem o východní dimenzi přetrvává spíše v jejich rétorických prohlášeních. V politických programech se téma východní politiky objevuje jen velice sporadicky a ještě méně v reálných krocích.⁹⁹

Z výše zmíněného je zjevné, že česká východní politika vychází především z aktivit ministerstva zahraničních věcí, přičemž vyspělé česko-gruzínské vazby jsou utužovány pod záštitou evropského programu Východního partnerství.

2.5. Dílčí závěr

V závěru je na místě podívat se na oblast politických zájmů skrze stanovená kritéria, kterými jsou:

1. Soulad evropských a českých zájmů
2. Využití platformy předsednictví EU k prosazení českých zájmů
3. Dlouhodobá konzistence zájmů
4. Ekonomická povaha prioritních cílů

Od roku 2000 lze v české politice vůči jihokavkazskému regionu vysledovat výrazný obrat: od naprostého nezájmu, přes pouze vynucené aktivity v reakci na probíhající mezinárodně politické události až k přesunu regionu do prioritní zahraničně-politické oblasti. V rovině politických zájmů lze považovat české zájmy za korespondující se zájmy Evropské unie. Tento soulad je dán především faktem, že se Česká republika od vzniku Východního partnerství aktivně podílí na formování evropské politiky a otisk českých zájmů je tak zřejmý ve všech tematických sférách vzájemné spolupráce. Primárním cílem, ke kterému směřují veškeré aktivity, jsou ekonomické zájmy. Předpokladem k jejich zajištění je politická, společenská a bezpečnostní stabilizace regionu a ukotvení fungujícího právního řádu, o což se ČR poměrně aktivně snaží v rámci rozvojových projektů. Částky alokované na rozvojovou pomoc jsou shrnuty v tabulce níže.

⁹⁹ CIBULKOVÁ, P. Státy východní dimenze Evropské politiky sousedství v české zahraniční politice.

Tabulka 2: Rozvojová pomoc ČR Gruzii, v mil. Kč

<i>Rok</i>	<i>Částka</i>
2008	13,8
2009	56,8
2010	43,5
2011	13,6

Zdroj: MZV ČR. Projekty rekonstrukční a rozvojové pomoci v Gruzii 2008-2010; ČRA. Výroční zpráva 2011.

Východní partnerství se stalo tématem, které si Česká republika vybrala jako svou specializační oblast uvnitř Evropské unie, a které nejvýrazněji rezonovalo mezi prioritami českého předsednictví. Předsednictví EU se pro ČR stalo prostředkem ke zdůraznění českého zájmu o tuto oblast v rámci EU, vedlo ke zmírnění nedůvěry ostatních členských států v české východní zájmy a k ukotvení české specializace uvnitř EU. Přesun českých „východních“ zájmů do oficiálních dokumentů české zahraniční politiky je až následným krokem po jejich ustavení na multilaterální rovině EU a Visegrádské skupiny. Kritérium využití platformy předsednictví pro prosazení českých zájmů lze tak považovat za splněné pouze v případě, že se českým zájmem rozumí zájem o vybudování určité specializace a její uznání uvnitř EU.

Dlouhodobá konzistence zájmů o východní dimenzi je narušena obdobím mezi lety 1989 a 2000, kdy se česká zahraniční politika obrací o 180 stupňů a odvrací se od dosavadních východních partnerů. Z hlediska časového vymezení práce na roky 2007-2011 lze kritérium dlouhodobé konzistence zájmů považovat za naplněné. V tomto období dochází v české politice v Evropské unii ke konzistentnímu sledování zájmu o východní dimenzi. Postupně v průběhu tohoto období dochází k čím dál větší artikulaci tohoto zájmu na úrovni EU i ve strategických zahraničně-politických dokumentech a k zintenzivňování česko-východních, respektive česko-gruzínských, vazeb.

Ekonomická spolupráce je pojmána jako vrchol vzájemných EU-gruzínských vztahů. Avšak vzhledem ke stupni rozvoje zemí jihokavkazského regionu, je v první fázi prioritou podpora demokratizačních procesů, občanské společnosti a právního řádu. Demokratizace regionu představuje předstupeň pro prohlubování vazeb v oblasti hospodářské i obchodní. V české zahraniční politice vůči tomuto regionu je zřejmý i určitý důraz na hospodářské vztahy, kde se snaží těžit ze své dobré pověsti v regionu. Během poměrně častých návštěv české politické reprezentace v Gruzii jsou političtí představitelé doprovázeni podnikatelskými misemi a vytvoření rozsáhlé a komplexní zóny volného obchodu je několikrát českou reprezentací zmiňováno a podporováno v oficiálních dokumentech.

3. Ekonomická dimenze česko-gruzínských vztahů

3.1. Obchodní vztahy EU – Gruzie

3.1.1. Smluvní zakotvení obchodní spolupráce

Smluvní rámec obchodních vztahů mezi EU a Gruzii tvoří dvě platformy: 1) mnohostranná smluvní základna Světové obchodní organizace a 2) bilaterální dohody mezi EU a Gruzii.

Na multilaterální úrovni jsou vztahy mezi EU a Gruzii upraveny dohodami uzavřenými v rámci Světové obchodní organizace (WTO). Tyto dohody upravují věcnou i procesní stránku regulace mezinárodního obchodu, kontrolní mechanismy, reporting a řízení a urovnávání sporů. Gruzie se stala členem WTO v roce 2000 jako první ze zemí jižního Kavkazu.

Na bilaterální úrovni představuje východisko vzájemných obchodních vztahů Dohoda o partnerství a spolupráci (Partnership and Cooperation Agreement, PCA) z roku 1996¹⁰⁰, ve které si EU a Gruzie ujednaly zacházení v režimu doložky nejvyšších výhod a tzv. národní zacházení, tj. stejné zacházení jako s domácími dodavateli. Dohoda o partnerství a spolupráci byla předpokladem pro zpracování akčního plánu evropské politiky sousedství, jehož cílem v obchodní sféře je přiblížit právní předpisy v oblastech souvisejících s obchodem legislativě EU, vytvořit transparentní a předvídatelné obchodní a investiční prostředí zahrnující například stanovení pravidel hospodářské soutěže, zadávání veřejných zakázek nebo právní zakotvení duševního vlastnictví.¹⁰¹ Implementace stanovených hospodářských a politických opatření je podmínkou pro vytvoření tzv. rozsáhlé a komplexní zóny volného obchodu (Deep and Comprehensive Free Trade Area, DCFTA). Dalším stupněm integrace s EU je uzavření Asociační dohody, kterou se Gruzie zavazuje ke spolupráci s EU v oblasti politické i ekonomické. Asociační dohoda s Gruzii se stala předmětem bilaterálních jednání v červnu 2010 a měla by nahradit současnou Dohodu o partnerství a spolupráci.

Vedle oboustranných dohod EU poskytuje jednostranné zvýhodnění všem rozvojovým zemím, mezi nimi i Gruzii, v rámci tzv. Systému všeobecných preferencí (Generalised System of Preferences, GSP), kterým partnerským zemím zjednodušuje přístup na trhy EU. Od roku 2005 Gruzie navíc profituje z rozšířeného Systému

¹⁰⁰ Komplexní dohoda zahrnující také vztahy v politické a hospodářské oblasti, viz kapitola 2.3

¹⁰¹ European Commission [EC]. Komisař De Gucht zahájí v Moldavsku a Gruzii jednání o obchodu.

všeobecných preferencí¹⁰², tzv. GSP plus, což je zvláštní pobídkový režim pro udržitelný rozvoj a řádnou správu věcí veřejných, v jehož rámci získávají rozvojové země dodatečné preference oproti GSP výměnou za přijetí zvláštních závazků a odpovědnosti vyplývající ze základních mezinárodních úmluv o lidských a pracovních právech, ochraně životního prostředí a řádně správě věcí veřejných¹⁰³.

Nad rámec výše zmíněných dohod EU a Gruzie uzavřely v roce 2012 Dohodu o ochraně "zeměpisných označení", která má za cíl podpořit obchod se zemědělskými produkty a potravinami pocházejícími z Gruzie a Evropské unie.¹⁰⁴ Použití zeměpisného označení slouží k potvrzení, že má výrobek určité vlastnosti nebo reputaci související s jeho výrobou v určitém regionu nebo zvláštním postupem. Gruzie tuto dohodu uzavřela jako první z partnerských zemí ENP a povýšila tak své vnitrostátní právní předpisy na nejvyšší mezinárodní standardy týkající se ochrany práv duševního vlastnictví.¹⁰⁵

Dalším odvětvím, kde došlo ke smluvnímu zakotvení vzájemných vztahů je oblast civilní letecké přepravy. V červnu 2012 byla uzavřena dohoda o vytvoření společného leteckého prostoru.¹⁰⁶ Dohodou dojde k odstranění všech restrikcí leteckého provozu mezi EU a Gruzii a ke sjednocení gruzínské legislativy s evropskými normami.

Na institucionální úrovni byla uzavřena rámcová dohoda, která je základem pro budoucí aktivity Evropské investiční banky (EIB) v Gruzii.¹⁰⁷ Aktivity EIB budou soustředěny na projekty společného zájmu EU a Gruzie v oblasti dopravy, energetiky, telekomunikací a životního prostředí. Gruzie je první zakavkazskou zemí, která s EIB podobnou dohodu podepsala.¹⁰⁸

3.1.2. Obchodní výměna

EU27 je v současné době nejvýznamnějším obchodním partnerem Gruzie s 26,1% podílem na celkovém obratu zahraničního obchodu Gruzie.¹⁰⁹

¹⁰² Ministry of Foreign Affairs of Georgia [MFA]. Trade: Overview.

¹⁰³ Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. Systém všeobecných celních preferencí (GSP).

¹⁰⁴ Česká podnikatelská reprezentace při EU [CEBRE]. Uzavření jednání mezi EU a Gruzii o ochraně zeměpisných označení.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Senát PSP ČR. Vládní návrh, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s ratifikací Dohoda mezi Evropskou unií a jejími členskými státy na jedné straně a Gruzii na straně druhé o společném leteckém prostoru.

¹⁰⁷ Česká podnikatelská reprezentace při EU [CEBRE]. EIB navazuje vztahy s Gruzii.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ European Commission [EC]. EU-Georgia Trade statistics, údaje za rok 2010.

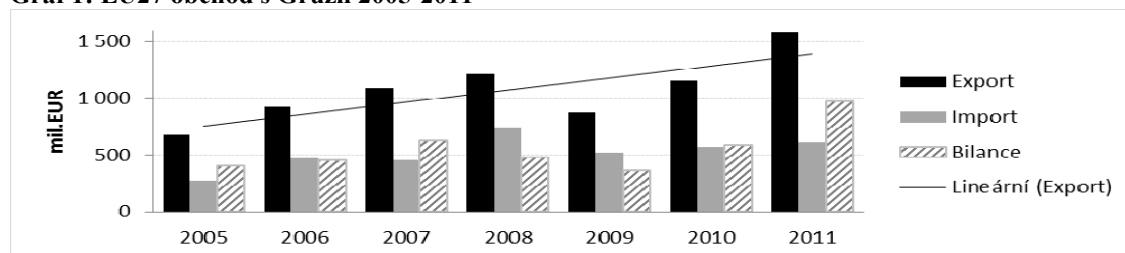
Od roku 2005 dochází k soustavnému nárůstu obchodní výměny mezi EU a Gruzii. Výjimkou byl rok 2009, kdy došlo k oslabení obchodní aktivity v důsledku celosvětové hospodářské krize. Trvale pozitivní bilance EU vůči Gruzii je vedle vyšší exportní výkonnosti evropských podniků dána vyšší přidanou hodnotou technologicky náročných produktů, jako je elektronika, výpočetní technika, vozidla nebo farmaceutické produkty, které země EU vyváží do Gruzie. Na druhé straně dovozy z Gruzie tvoří především motorová vozidla (reexport), železné slitiny, chemické látky, železný šrot, zlato, měděná ruda, minerálky, víno, ovoce nebo ořechy.¹¹⁰ EU vývoz do Gruzie dosáhl v roce 2011 téměř 1,6 mld. EUR, což představuje navýšení oproti roku 2005 o více než 133 %.

Tabulka 3: EU27 obchod s Gruzii 2005-2011
mil. EUR

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Export	680,5	925,7	1090,0	1213,7	877,9	1154,9	1587,9
Import	276,0	471,4	458,7	735,1	517,4	567,2	614,0
Bilance	404,6	454,3	631,3	478,6	360,4	587,7	973,9

Zdroj: Eurostat (ComExt), vlastní zpracování

Graf 1: EU27 obchod s Gruzii 2005-2011

Zdroj: Eurostat (ComExt), vlastní zpracování

Export EU do Gruzie sice vykazuje vrůstající trend, i přesto však dosahuje pouze 0,1 % z celkových EU exportů do třetích zemí (viz tabulka níže). Tento fakt je dán především velikostí země a počtem obyvatel, které předurčují absorpční kapacitu Gruzie.

Tabulka 4: EU export do Gruzie 2005-2011
mil. EUR

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU27	680,5	925,7	1 090,0	1 213,7	877,9	1 154,9	1 587,9
% z total exportu EU27 EXTRA	0,1%	0,1%	0,1%	0%	0,1%	0,1%	0,1%

Zdroj: Eurostat (ComExt), vlastní zpracování

¹¹⁰ BusinessInfo.cz. Gruzie: Zahraniční obchod země.

3.1.3. České předsednictví EU a vliv na obchodní vztahy

Česká republika si jako priority svého předsednictví zvolila tři oblasti: ekonomiku, energetiku a vnější vztahy, a všechny tyto tři priority se jí podařilo propojit v obchodních otázkách.

ČR se v předsednické roli zaměřila na dvoustranná jednání o liberalizaci obchodu se třetími zeměmi a pokračovala v prosazování implementace Strategie přístupu na trh, která má usnadnit evropským podnikatelům přístup na trhy třetích zemí.¹¹¹ Na mnohostranné úrovni je hlavní platformou liberalizačního procesu Světová obchodní organizace (WTO), v jejímž rámci se ČR usilovala o naplnění závěrů WTO z Dohy, podle nichž by se měl trh EU více otevřít dovozům z rozvojových zemí. Komplementárně k mnohostrannému systému ČR podporovala snahy Komise o sjednání obchodních dohod s perspektivními obchodními partnery nebo regiony a o sjednání obchodních dohod s nejbližšími sousedy.¹¹²

Vedle všeobecné liberalizace obchodu bylo předmětem českého zájmu na půdě EU také zlepšit podmínky vývozních úvěrů pro zařízení na výrobu obnovitelných zdrojů energie a aktualizovat dohodu o podmínkách úvěrů pro jadernou energetiku. V obou bodech se jí podařilo pozitivně ovlivnit evropskou debatu a legislativně zakotvit možnost nabízet na zařízení pro obnovitelné energie i na jadernou energetiku vývozní úvěry s výhodnými podmínkami, jako je splatnost až osmnáct let po jejich dokončení nebo odklad počátku splácení až na osmnáct měsíců.¹¹³

Z iniciativy českého předsednictví došlo také k podpoře financování obchodu, kdy se země skupiny G-20 zavázaly k posílení celosvětových zdrojů na financování obchodu částkou 250 mld. USD.¹¹⁴ Zároveň byla dočasně vyjednána možnost získat výjimku pro státní úvěrové pojišťovny nabízet pojištění i krátkodobých úvěrů v případě, že komerční pojišťovny toto pojištění nejsou schopny poskytnout.¹¹⁵

¹¹¹ EU2009.CZ. Výsledky českého předsednictví v Radě EU: Evropa bez bariér.

¹¹² Vláda ČR. Prioritní oblasti předsednictví České republiky v Radě Evropské unie v prvním pololetí roku 2009.

¹¹³ EU2009.CZ. Výsledky českého předsednictví v Radě EU: Evropa bez bariér.

¹¹⁴ Exportní a garanční pojišťovací společnost [EGAP]. Ohlédnutí za předsednictvím.

¹¹⁵ EU2009.CZ. Výsledky českého předsednictví v Radě EU: Evropa bez bariér.

3.2. Obchodní vztahy ČR-Gruzie

3.2.1. Smluvní zakotvení obchodní spolupráce

Obchodní výměna mezi ČR a Gruzii probíhá na základě výše zmíněného smluvního rámce, tedy v rámci WTO a bilaterálních dohod mezi EU a Gruzii. Nadto ČR uzavřela s Gruzii samostatné obchodní dohody. V porovnání s jinými zeměmi je však tato smluvní základna poměrně omezená. V roce 2006 byla podepsána Dohoda o zabránění dvojího zdanění, v roce 2009 Dohoda o podpoře a ochraně investic a v roce 2010 Dohoda o civilním leteckém provozu.¹¹⁶ V současné době jsou v jednání další dohody, například Dohoda o mezinárodní silniční dopravě.¹¹⁷

3.2.2. Státní podpora českého exportu

Obchodní orientace ČR vychází především z aktivit Ministerstva průmyslu a obchodu (MPO), které formuluje Exportní strategii ČR. Z Exportní strategie ČR na období 2006-2010 je zřejmé, že si Česká republika, jakožto malá otevřená ekonomika, plně uvědomuje význam ekonomické diplomacie v zahraničních vztazích. V tomto duchu také stanovuje cíl exportní strategie, kterým je „prosadit Českou republiku ve světě prostřednictvím obchodu a investic“.¹¹⁸ Jednoznačně nejvýznamnějším obchodním partnerem pro ČR jsou země EU. Vzhledem k saturaci a vysoké konkurenci na těchto trzích MPO stanovuje exportní strategii ve dvou rovinách: a) podpora růstu exportu na stávajících trzích a b) diverzifikace exportu. Co se týče hledání nových teritorií pro český vývoz, zmíněná exportní strategie vymezuje skupinu prioritních zemí pro český export¹¹⁹. Gruzie se sice mezi těmito zeměmi nevyskytuje, což je dáno především její velikostí, potažmo absorpčním potenciálem, ale i přesto je Ministerstvem průmyslu a obchodu často jmenována v souvislosti s podporou českého vývozu a je považována za „perspektivního hospodářského a obchodního partnera České republiky“¹²⁰, kde ČR může profitovat ze svého tradičně dobrého jména. Mezi formy státní podpory exportu do Gruzie lze zařadit pořádání doprovodných podnikatelských

¹¹⁶ BusinessInfo.cz. Gruzie: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ MPO: Exportní strategie ČR pro období 2006-2010

¹¹⁹ Argentina, Brazílie, Bulharsko, Čína, Egypt, Chile, Chorvatsko, Indie, Kanada, Mexiko, Rumunsko, Rusko, Saúdská Arábie, Spojené Arabské Emiráty, Srbsko a Černá Hora, Turecko, Ukrajina, USA, Vietnam.

¹²⁰ Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. Aktuálně o perspektivní hospodářské spolupráci se zeměmi SNS a Gruzie.

misí při cestách a návštěvách vysokých státních představitelů, účast českých podniků na gruzínských obchodních veletrzích, založení Česko-gruzínské smíšené obchodní komory v březnu 2011 nebo poskytování pojištění exportu se státní podporou.

Pojištění exportu se státní podporou zajišťuje státní úvěrová pojišťovna – Exportní garanční a pojišťovací společnost (EGAP), která se zaměřuje na pojišťování vývozních úvěrů proti teritoriálním a tržně nepojistitelným komerčním rizikům spojeným s vývozem zboží a služeb z České republiky. V roce 2007 se ve srovnání s předešlým rokem na seznamu zemí, kam plynuly české vývozy se státní podporou, objevily tři zcela nové země¹²¹, mezi nimi Gruzie, která se zároveň umístila na třetím místě co do poskytnuté výše pojištění se 7% podílem (po Ruské federaci a Turecku).¹²² Největším českým projektem v Gruzii v tomto roce byla privatizace několika vodních elektráren a energetických distribučních sítí společností Energo Pro.¹²³ I v následujících letech se Gruzie objevuje mezi zeměmi, kam směřuje největší podíl státem zajištěných exportů: v roce 2008 3,3 %¹²⁴, v roce 2009 7,3 %¹²⁵, v roce 2010 5,7 %¹²⁶.

3.2.3. Obchodní výměna

Bilance českého obchodu s Gruzii je ve zkoumaném období pozitivní, export roste rychleji než import, saldo se tudíž zvyšuje ve prospěch ČR. Exporty do Gruzie vzrostly v roce 2011 oproti roku 2007 o 128 %, importy ve stejném období pouze o 27 %. V roce 2011 dosáhl export hodnoty přibližně 74 mil. EUR, import 7,5 mil. EUR. Mezi hlavní vyvážené komodity patří stroje, dopravní prostředky, kovové výrobky, ale také zbraně¹²⁷, což je předmětem kritiky ze strany Ruské federace.¹²⁸ Mezi hlavní dovozní položky patří díly a příslušenství ke kovoobráběcím strojům, rudy a koncentráty manganu a ořechy.¹²⁹

¹²¹ Gruzie, Angola a Nový Zéland

¹²² Exportní a garanční pojišťovací společnost [EGAP]. Výroční zpráva 2007.

¹²³ Ibid.

¹²⁴ Exportní a garanční pojišťovací společnost [EGAP]. Výroční zpráva 2008.

¹²⁵ Exportní a garanční pojišťovací společnost [EGAP]. Výroční zpráva 2009.

¹²⁶ Exportní a garanční pojišťovací společnost [EGAP]. Výroční zpráva 2010.

¹²⁷ BusinessInfo.cz. Gruzie: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR.

¹²⁸ Otto, P. Rusko znovu kritizuje český vývoz zbraní do Gruzie.

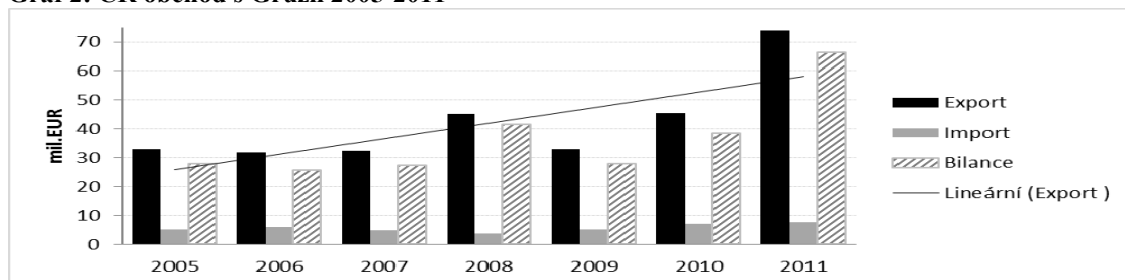
¹²⁹ BusinessInfo.cz. Gruzie: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR.

Tabulka 5: ČR obchod s Gruzii 2005-2011

mil.EUR

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Export	33,0	31,7	32,4	45,3	32,9	45,4	73,9
Import	5,1	5,9	5,0	3,7	5,0	7,0	7,5
Balance	27,9	25,8	27,4	41,6	27,9	38,4	66,4

Zdroj: Eurostat (ComExt), vlastní zpracování

Graf 2: ČR obchod s Gruzii 2005-2011

Zdroj: Eurostat (ComExt), vlastní zpracování

Z výše uvedeného popisu je zjevná česká podpora exportu do Gruzie. Podíváme-li se na reálné hodnoty exportu a jejich porovnání mezi jednotlivými členskými zeměmi EU, ČR se umísťuje od roku 2007 mezi největšími evropskými exportéry do Gruzie, a to na osmé až šesté příčce (viz tabulka níže). Od roku 2007 soustavně vzrůstá český export, s výjimkou roku 2009, kdy došlo k jeho snížení v důsledku celosvětové hospodářské krize. Nejvýraznější nárůst je zaznamenán v roce 2011, a to o 64 % oproti roku 2010. Takto pozitivní vývoj je zároveň jeden z nejdynamičtějších nárůstů mezi srovnávanými evropskými zeměmi.

Tabulka 6: Export zemí EU do Gruzie 2007-2011

mil.EUR

poř.	země	2007	2008	2009	2010	2011	% změna 2011/2010
1	Německo	210	262	182	241	335	39%
2	Bulharsko	162	131	94	144	229	59%
3	Rumunsko	104	161	130	151	189	25%
4	Itálie	136	151	87	113	136	20%
5	Francie	67	55	57	72	83	15%
6	ČR	32	45	32	45	74	64%
7	Řecko	36	18	14	15	74	393%
8	Nizozemsko	44	59	47	59	64	8%

Zdroj: Eurostat (ComExt), vlastní zpracování

Význam českých vývozu do Gruzie lze posoudit také z pohledu jejich podílu na a) celkových vývozech ČR mimo území 27 členských států EU, b) celkových exportech členských států EU do Gruzie. První zkoumaný parametr ukazuje, že podíl českých exportů na celkových exportech mimo EU27 tvoří stabilně přibližně 0,3 %, což vychází velikosti cílové země, ale i z existence velkých klíčových zahraničně-obchodních

partnerů mimo EU jako jsou Spojené státy americké, Brazílie, Čína, Rusko nebo další prioritní země dle exportní strategie. Druhý parametr ukazuje mírně se zvyšující podíl českých exportů na celkových exportech z EU27 od roku 2007. Tento podíl se pohybuje v rozmezí 3-5 %. ČR tedy udržuje obdobné, respektive mírně rychlejší, tempo růstu vývozu v porovnání s ostatními zeměmi EU.

Tabulka 7: Export ČR do Gruzie 2005-2011
mil.EUR

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ČR	33,0	31,7	32,4	45,3	32,9	45,4	73,9
% z total ČR exportu mimo EU27	0,4%	0,3%	0,2%	0,3%	0,3%	0,3%	0,4%
% z EU27 exportu do Gruzie	4,9%	3,4%	3,0%	3,7%	3,7%	3,9%	4,7%

Zdroj: Eurostat (ComExt), vlastní zpracování

Z českých firem, které působí v Gruzii, lze na prvním místě zmínit společnost Energo-Pro, která vyhrála v Gruzii výběrové řízení na osm vodních elektráren a dvě distribuční sítě a je největším soukromým distributorem elektřiny v zemi.¹³⁰ Dále firma Block, která vyhrála výběrové řízení na privatizaci sítě nemocnic v několika regionech země¹³¹; OHL ŽS podnikající ve výstavbě dopravní infrastruktury; Techo, výrobce kancelářského nábytku, nebo Budějovický měšťanský pivovar.¹³²

3.3. Přímé zahraniční investice

Způsobem pronikání na zahraniční trhy jsou vedle exportu přímé zahraniční investice (PZI), tedy expanze domácích firem na zahraniční trhy skrze investice na zelené louce (investice do nových aktiv), investice na hnědé louce (investice do restrukturalizace stávajících podniků, změna vlastnické struktury) nebo akvizice a fúze (ovládání existujících aktiv). Skrze přímé zahraniční investice dochází ke zvyšování konkurenceschopnosti domácích podniků, potažmo celé ekonomiky. Z mnoha definic mezinárodní konkurenceschopnosti lze aplikovat vymezení zpracované týmem českých autorů, kteří mezinárodní konkurenceschopnost definují jako „schopnost země proniknout se svým obchodovatelným zbožím a službami na zahraniční a světové trhy a z takové mezinárodní směny získávat komparativní výhody“¹³³.

Výběr trhů pro umístění přímé zahraniční investice je dán (mimo jiné aspekty) jeho saturací. Gruzie jako rozvojová země je stále vyhledávanou destinací pro příliv

¹³⁰ NESRSTA, V. Zakavkazsko. Není to snadné, ale dá se.

¹³¹ Ibid.

¹³² Česká exportní banka [ČEB]. České firmy ústup z Gruzie neplánují.

¹³³ PLCHOVÁ, B. Vybrané aspekty vývoje konkurenceschopnosti ČR, s. 96.

zahraničního kapitálu. Zájem zemí EU o proniknutí na gruzínský trh je zřejmý z teritoriálního rozpadu přichozích investic, kdy od roku 2006 plyne více než jedna třetina celkového zahraničního kapitálu do Gruzie ze zemí Evropské unie.

Česká republika se řadí výši svých přímých zahraničních investic do Gruzie mezi největší investory, konkrétně od roku 2007 patří mezi prvních pět evropských investorů v oblasti. Největší české investice, které do Gruzie plynuly v letech 2007 a 2009, byly odrazem velkých privatizačních projektů firem Energo-Pro a Block (viz výše). V těchto letech dosáhl podíl českých investic na celkových investicích EU v oblasti více než 20 %.

Tabulka 8: PZI do Gruzie dle zemí 2006-2010

mil.EUR

	2006	2007	2008	2009	2010
Total FDI	897,5	1519,1	1179,1	496,4	614,1
EU27 FDI	307,0	854,0	359,4	169,4	187,1
<i>EU27/total FDI</i>	34,2%	56,2%	30,5%	34,1%	30,5%
Nizozemsko	14,0	225,6	102,4	24,6	55,3
Velká Británie	140,9	109,7	112,3	54,5	44,5
Kypr	30,2	112,1	19,7	-1,2	30,4
ČR	11,3	171,8	26,3	34,4	18,3
<i>ČR/total EU</i>	3,7%	20,1%	7,3%	20,3%	9,8%
<i>ČR pořadí</i>	8	2	5	2	4
Německo	15,4	43,0	30,6	16,1	9,7
Rakousko	8,1	8,6	38,8	22,4	7,6
Francie	13,0	33,0	6,2	9,0	-5,9

Zdroj: GeoStat, vlastní zpracování, údaje v USD, přepočten na EUR aktuálním kurzem k 27.4.2012

3.4. Dílčí závěr

V závěru je na místě podívat se na ekonomické zájmy ve sledované oblasti skrze stanovená kritéria, kterými jsou:

1. Soulad evropských a českých zájmů
2. Využití platformy předsednictví EU k prosazení svých zájmů
3. Dlouhodobá konzistence zájmů
4. Ekonomická povaha prioritních cílů

Jak vyplynulo již z předchozí kapitoly, naplnění ekonomických zájmů je hlavním směřováním evropské východní dimenze sousedské politiky. Z aktivity EU v oblasti smluvního zakotvení vzájemných vztahů, ze zahrnutí Gruzie do evropského preferenčního systému i z výše přímých zahraničních investic v Gruzii je zřejmý zájem EU na prohloubení vzájemných obchodních vztahů a na upevnění postavení svých obchodních subjektů v regionu. Motorem tohoto směřování jsou členské země EU, které

mají v oblasti své zájmy, mezi nimi i Česká republika. České obchodní zájmy v Gruzii lze dokumentovat aktivitou ČR v exportní oblasti i v oblasti přímých zahraničních investic, a to jak v absolutních hodnotách, kde se ČR pohybuje mezi největšími exportéry a investory v oblasti, tak ještě výrazněji v relativním porovnání, pokud zohledníme velikost země danou počtem obyvatel. Lze tedy konstatovat, že české ekonomické zájmy v oblasti jsou v souladu se zájmy EU, vyjádřeno aktivitou ve smluvní rovině i reálnými výsledky obchodní činnosti.

Během svého předsednictví si Česká republika vytyčila ekonomické otázky jako prioritu číslo jedna. Svými aktivitami v této oblasti se zaměřila především na obchodování se třetími zeměmi, konkrétně na oblast liberalizace obchodních vztahů, sjednání případně prohloubení obchodních dohod a dojednání výhodnějších podmínek pro podporu exportu, mezi nimi výhodnější podmínky pro vývozní úvěry. Všechny tyto body odráží českou snahu o pronikání na zahraniční trhy třetích zemí, mezi nimi na trh gruzínský. Navíc podpora vývozních úvěrů pro zařízení pro obnovitelné energie plně kopíruje největší české vývozy do Gruzie. Lze tedy říci, že ČR do svých předsednických priorit promítla svoji zahraničně-obchodní politiku.

Ve sledovaném období od roku 2007 dochází z české strany k navazování smluvních vztahů mezi ČR a Gruzii. Přestože tyto vazby zatím nedosahují úrovně smluvního zakotvení vztahů s jinými obchodními partnery, aktivita ČR zahrnující vedle vznikajícího smluvního rámce také státní podporu vývozních úvěrů nebo vznik česko-gruzínské obchodní komory naznačuje kontinuální zájem o danou oblast. Tento trend se potvrzuje i na reálném vývoji českých vývozů a investic do Gruzie.

Kritérium ekonomické povahy prioritních zájmů je třeba pro tuto kapitolu mírně upravit, a to ve smyslu, zda ČR svými ekonomickými zájmy sleduje jiné zahraničně-politické cíle než obchodní pronikání na gruzínský trh. V odpovědi na tuto otázku lze vycházet z vládní vize, která je založena na předpokladu, že „v podmínkách postupující globalizace a vysoké míry otevřenosti české ekonomiky je prosperita země závislá na schopnosti prosadit její hospodářské zájmy ve světě“¹³⁴. Česká ekonomická diplomacie vycházející z Exportní strategie je tak zaměřena na podporu exportu a investic s cílem prosadit ČR ve světě. K prosazování tohoto zájmu slouží ČR zastupitelský úřad v Tbilisi s obchodně-ekonomickým úsekem. Ekonomické zájmy v Gruzii jsou primárním zahraničně-politickým cílem.

¹³⁴ Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. Ekonomická diplomacie a proexportní aktivity Ministerstva zahraničních věcí ČR.

4. Význam Gruzie pro energetickou bezpečnost EU a zájmy ČR

Základním problémem vnější dimenze¹³⁵ evropské energetické politiky je silná závislost na dovozu ropy a zemního plynu. Ohrožení evropských zemí spočívá v silné importní závislosti na několika málo energetických partnerech, často z politicky nestabilních oblastí. V této souvislosti tak vystupuje do popředí pojem energetické bezpečnosti¹³⁶. Významný podíl na importech ropy a zemního plynu do EU, potažmo ČR, zaujímají dodávky surovin z Ruské federace, která využívá své energetické zdroje jako nástroj politické moci, což se v posledních letech projevilo opakovaným přerušením dodávek zemního plynu. Řešením EU je vedle diverzifikace zdrojů surovin a jejich dodavatelů také využití alternativních tranzitních tras mimo ruské území. V tomto směru geostrategicky významnou oblastí je jižní Kavkaz, konkrétně Gruzie.

4.1. Energetická situace

4.1.1. Energetická situace EU

Evropská energetická politika je jednou z priorit Evropské unie. Mezi hlavní důvody patří vysoká míra závislosti na dovozu energetických surovin, vysoké ceny energií i negativní dopady energetiky na životní prostředí. Energetická politika je oblastí evropského zájmu od počátku integračního procesu v padesátých letech. Dvě ze tří v té době vzniklých integračních uskupení – ESUO a Euratom, se zabývaly obchodem s energetickými surovinami. Postupný nárůst významu ropy a zemního plynu, jejichž ložiska leží mimo území EU, postupně zvýšil důležitost vnější dimenze evropské energetické politiky a otázku tzv. energetické bezpečnosti. Přesto Evropská unie nemá ucelenou energetickou politiku. Otázky související s oblastí energetiky se v rámci agendy EU z politického a legislativního hlediska nacházejí jak na komunitární, tak i mezivládní úrovni.

Evropská energetická politika pokrývá tři základní dimenze aktivit – oblast společného trhu s energií, propojení energetiky s otázkami ochrany životního prostředí a bojem proti klimatickým změnám a oblast vnějších vztahů s dodavatelskými a

¹³⁵ Obsahem vnější dimenze energetické politiky, ať už ČR nebo EU jako celku, je vyjednávání se třetími zeměmi s cílem zabezpečit energetickou bezpečnost země, respektive unie.

¹³⁶ Mezinárodní energetická agentura (IEA) definuje energetickou bezpečnost jako dostatečné množství spolehlivých dodávek zdrojů energie za přijatelnou cenu. Zdroj: International Energy Agency [IEA]. Energy Security.

tranzitními zeměmi. Právě oblast vnější dimenze je slabým místem evropské energetické politiky, protože neexistuje koordinovaná a navenek jednotná pozice EU. Značné rozhodovací pravomoci, zahrnující také uzavírání dohod s dodavatelskými a tranzitními zeměmi, tak zůstávají v pravomoci 27 členských států a jejich paralelně fungujících energetických politik. Tento stav komplikuje rychlou reakci na aktuální problémy (například reakce na plynovou krizi v lednu 2009), motivuje země k upřednostňování vlastních zájmů před unijními (například vyjednávání o plynovodu South Stream mezi Ruskou federací a Itálií, jejíž společnost se má na stavbě podílet) a ztěžuje vyřešení otázek spojených s budováním nové klíčové infrastruktury pro dovoz energetických zdrojů do EU.

Formulace jednotlivých energetických politik členských států EU vychází ze specifických geograficko-historických předpokladů a disponibilních zdrojů. Proto v energetických politikách a státních mixech energetických zdrojů přetrvávají značné rozdíly. Například Velká Británie nebo Dánsko vykazují větší podíl ropy a zemního plynu; Slovensko, Estonsko nebo Česká Republika zase významnější zastoupení uhelných zdrojů; Francie, Litva nebo Bulharsko jsou charakteristické významným podílem jaderné energetiky. Energetický mix EU je tak pouze agregací energetických mixů jednotlivých členských ekonomik: hlavní roli hraje ropa s 36,6% podílem a zemní plyn s 24,5% podílem.¹³⁷ Celkově fosilní paliva tvoří téměř 80 % z celkové energetické spotřeby EU. Jaderná energetika tvoří 13,6 % a obnovitelné zdroje 9 %.¹³⁸ Diametrálně odlišné výchozí pozice a priority jednotlivých zemí lze velmi obtížně sladit do jednotného postupu. Proto formování jednotné energetické politiky EU zahrnující otázky vnitřní i vnější dimenze probíhá velice pozvolna.

Na komunitární úrovni první konsolidovaná formulace cílů evropské energetické politiky, která zahrnovala vedle vnitřních i vnější aspekty energetické politiky EU, byla navržena Evropskou komisí v lednu 2007 - „Energetická politika pro Evropu“.¹³⁹ Na základě tohoto dokumentu a závěrů Evropské rady vydala Komise klíčové balíčky legislativních norem: tzv. třetí liberalizační balík (září 2007) a klimaticko-energetický balík (leden 2008). Následující iniciativou EU v oblasti energetiky je „Druhý strategický přezkum energetiky“ (Second Strategic Energy Review), který se zaměřuje

¹³⁷ CORSELLI-NORDBLAD, L. EU Sustainable Energy Week Share of renewables in the EU27 energy supply almost doubled between 1999 and 2009. Údaje za rok 2009.

¹³⁸ Ibid. Údaje za rok 2009.

¹³⁹ Původně označovaný jako Strategický přehled v energetice - „Strategic Energy Review“. Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. Energetická politika pro Evropu.

na energetickou budoucnost EU v období 2020–2050. Součástí balíku je mimo jiné akční plán EU pro zabezpečení dodávek energie a jejich solidární využití, zelená kniha „Na cestě k zabezpečené, udržitelné a konkurenceschopné evropské energetické síti“ z listopadu 2008. Dosud poslední iniciativou EU k posílení vnějšího rozměru energetické politiky EU bylo v listopadu 2011 přijetí nových opatření s cílem zlepšit koordinaci vnějšího rozměru energetické politiky EU a spolupráci EU se třetími zeměmi.

4.1.2. Energetická situace ČR

Energetická politika ČR vychází z určitých charakteristických rysů, které jsou dány jak geografickou polohou, tak historickým vývojem. Tradičně převažuje vysoký podíl domácích zdrojů na konečné spotřebě energie, především fosilních paliv. Vlastní obnovitelné zdroje s využitím současných technologií představují pouze omezenou možnost diverzifikace energetických zdrojů. ČR je v oblasti elektrické energie exportní zemí. Vysoký podíl průmyslu na tvorbě HDP klade nadstandardní nároky na zajištění stability dodávek energie a jejich přiměřené ceny.

Energetická politika ČR je institucionálně zakotvena ve státní energetické koncepci, která stanovuje priority na období následujících 30 let¹⁴⁰. Zdrojový mix je tradičně založen na rozsáhlém využití domácí surovinové základny, tj. ložisek uhlí. Díky těmto zdrojům vykazuje ČR přebytky elektrické energie, které exportuje a tím se řadí na pozici druhého největšího vývozce v rámci Evropské unie.

Podíl uhlí mezi zdroji primární energie poklesl od roku 1990 o více než 35 % na 41,4 % v roce 2009. V rámci EU 27 se však stále jedná o jeden z nejvyšších podílů ve zdrojích primární energie.¹⁴¹ V průběhu posledních 15 let je zřejmá tendence k odklonu od tuhých paliv v důsledku omezených přírodních zdrojů i z ekologických důvodů. Spotřeba ropy v energetickém mixu ČR tvoří 22,6 % primárních zdrojů a je hluboko pod průměrnou hodnotou EU27 (viz výše). Spotřeba ropy má ale díky nárůstu dopravy stoupající tendenci a zvyšuje tak celkovou dovozní závislost. Třetí nejvýznamnější složkou energetického mixu je zemní plyn, který se podílí na celkové spotřebě 15,9%.¹⁴² Podle odhadů vzroste spotřeba plynu v ČR do roku 2020 o 44 %.¹⁴³

¹⁴⁰ Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. Státní energetická koncepce ČR.

¹⁴¹ CORSELLI-NORDBLAD, L. EU Sustainable Energy Week Share of renewables in the EU27 energy supply almost doubled between 1999 and 2009.

¹⁴² CORSELLI-NORDBLAD, L. EU Sustainable Energy Week Share of renewables in the EU27 energy supply almost doubled between 1999 and 2009. Údaje za rok 2009.

¹⁴³ ČERNOCH, F., et al. Energetická bezpečnost ČR a energetická politika.

4.2. Importní závislost

4.2.1. Importní závislost EU

EU jako celek je čistý dovozce energie, největší v celosvětovém porovnání. Vlastními zdroji, z nichž nejvýznamnější je uhlí, pokrývá méně než polovinu své spotřeby.¹⁴⁴ Výrazný rozdíl mezi spotřebou a vlastními zdroji je zřejmý především u dvou hlavních surovin, ropy a zemního plynu. Stejně jako se jednotlivé země liší v množství a dostupnosti vlastních surovinových zdrojů, tak se liší i v míře energetické závislosti. V Evropské unii tak najdeme státy jako Dánsko, které je čistým vývozcem energie, ale i státy, které jsou zcela závislé (98%-100%) na jednom dodavateli ropy a zemního plynu. Příkladem může být Maďarsko nebo Slovensko, jejichž dodávky pochází výhradně z Ruska.

Celkově, se zahrnutím všech zdrojů, EU vykazuje 54% závislost na dovozech energetických surovin.¹⁴⁵ Závislost EU 27 na dovozech ropy je 83,5 %, zemního plynu 64 % (údaje za rok 2009).¹⁴⁶ Výhledy do budoucna jsou však více než alarmující: podle predikcí Evropské komise by v roce 2030 měl dovoz ropy pokrývat přibližně 90 % a dovoz zemního plynu 80 % celkové spotřeby EU.¹⁴⁷

34 % importů ropy přichází do Evropské unie z Ruska. Dalších cca 40 % importů ropy je pokryto dodávkami z Norska, Saudské Arábie, Lybie a Íránu (% podíly na importech do EU, viz tabulka níže). Rusko je hlavním dovozcem i v případě zemního plynu, na jehož dovozech se podílí z více než 40 %. Přibližně 85 % importů zemního plynu pochází z Ruska, Norska a Alžírsko (% podíly na importech do EU, viz tab.níže).

Tabulka 9: Importy ropy a plynu do EU, 2007

Ropa			Plyn		
Pořadí	Stát	% importů	Pořadí	Stát	% importů
1	Rusko	40,8	1	Rusko	40,8
2	Norsko	26,7	2	Norsko	26,7
3	Alžírsko	16,9	3	Alžírsko	16,9
4	Nigérie	5,1	4	Nigérie	5,1
5	Lybie	3,3	5	Lybie	3,3
6	Katar	2,4	6	Katar	2,4
7	Egypt	1,9	7	Egypt	1,9

Zdroj: EC: EU Energy Figures. 2010. Vlastní zpracování.

¹⁴⁴ World Energy Council [WEC]. Europe's Vulnerability to Energy Crises.

¹⁴⁵ European Commission [EC]: Directorate General for Energy and Transportation. Europe's Energy position: present and future.

¹⁴⁶ European Commission [EC]: Directorate General for Energy. Key figures.

¹⁴⁷ EurActiv. Geopolitics of EU energy supply.

4.2.2. Importní závislost ČR

Česká republika patří v EU díky podobě svého energetického mixu mezi země méně závislé na dovozu energetických surovin.¹⁴⁸ Celková energetická závislost se pohybuje okolo 25 %.¹⁴⁹ Je to způsobeno faktem, že největší podíl v energetickém mixu ČR zaujímá uhlí z vlastních zdrojů, které je využíváno převážně na výrobu elektrické energie a tepla. Díky vlastním zásobám uhlí dováží ČR tedy pouze ropu a zemní plyn, na jejichž dodávkách je však téměř 100% závislá.

ČR pokrývá přibližně 98 % své spotřeby ropy jejím importem. Tradičně je největší část ropy importována z Ruska, jejíž podíl však v průběhu posledních 15 let postupně klesal až na současných cca 64 %. Dalším významným dodavatelem ropy do ČR je Ázerbájdžán, jehož podíl v posledních letech činí cca 26 %. Dodávky ázerbájdžánské ropy jsou z hlediska diverzifikace velmi žádoucí.¹⁵⁰

Do roku 1997 představovala závislost na dodávkách zemního plynu z Ruska 100%. V současnosti tvoří dodávky z Ruska 78,3 % celkových dodávek a 21,7 % je importováno z Norska plynovodem přes Německo.¹⁵¹ V obdobích plynulého toku z Ruska nebývá norský plyn do ČR dodáván fyzicky, ale obchoduje se pouze jako „virtuální plyn“, tj. přímou směnou za ruský plyn nebo na energetických burzách.¹⁵² Během plynové krize v roce 2009, kdy se norský plyn stal jediným zdrojem, se projevila geografická poloha ČR jako klíčová výhoda. Alespoň částečná diverzifikace importu, možnost reverzního toku soustavy a velká skladovací kapacita se ukázaly jako klíčové faktory, které České republice zabezpečují relativně vyšší bezpečnost dodávek zemního plynu.¹⁵³ Dodávky zemního plynu se uskutečňují zejména na základě dlouhodobých kontraktů uzavřených s dodavateli v Ruské federaci do roku 2035 a Norském království do roku 2017.

4.3. *Tranzitní trasy pro ropu a plyn*

Většina ropy je do EU dovážena tankery, zbývajících přibližně 20% přichází prostřednictvím dvou hlavních ropovodů – ropovodem Norpipe z norských a britských ropných polí v Severním moři do Velké Británie a Družbou z Ruska do střední a

¹⁴⁸ Janíček, F., et al. Energy Mix in Central European Countries of the V4 Group: The Quest for Stability.

¹⁴⁹ Ibid.,s.2.

¹⁵⁰ Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. Státní energetická koncepce ČR 2011-2060, s.20.

¹⁵¹ ČERNOCH, F., et al. Energetická bezpečnost ČR a energetická politika.

¹⁵² MEJSTRÍK, M., et al. Zajištění energetické bezpečnosti v oblasti dodávek zemního plynu.

¹⁵³ MEJSTRÍK, M., et al. Zajištění energetické bezpečnosti v oblasti dodávek zemního plynu.

východní Evropy.¹⁵⁴ V rámci Evropy je jediným existujícím propojením mezi její západní a východní částí ropovod Ingolstadt-Kralupy-Litvínov (IKL).¹⁵⁵ Do českých rafinerií je dovoz ropy realizován jižní větví ropovodu Družba a ropovodem IKL přibližně v poměru 70:30.¹⁵⁶ Ropovodem IKL je dovážena ropa z oblasti Kaspického moře, severní Afriky či Arabského poloostrova, která je dopravována z ropného terminálu v Terstu prostřednictvím ropovodu TAL (Transalpine Pipeline).¹⁵⁷

Zemní plyn je dovážen z Ruska do Evropy plynovody Polární záře, Bratrství, Progres a Sojuz. Tato struktura je doplněna Severoevropským plynovodem a ropovodem Jamal, které přivádějí zemní plyn ze západní Sibíře. Do ČR je možné dovážet plyn přes tři hraniční body. První z nich je Lanžhot, přes který do ČR putuje především ruský plyn. Druhým místem je Hora sv. Kateřiny, odkud do ČR proudí ruský, norský, respektive swapovaný ruský plyn a také plyn z Německa a Polska, v budoucnu pak ruský plyn z plynovodu Nord Stream. Třetí existující hraniční stanicí je Waidhaus, který slouží především jako stanice pro předávání ruského plynu z české tranzitní sítě do Německa.¹⁵⁸

4.4. Důvody pro diverzifikaci přepravních tras

Snaha o diverzifikaci dodavatelů a přepravních tras energetických surovin je dána hlavně alarmující mírou závislosti EU na Ruské federaci. Rusko cíleně využívá svého nerostného bohatství k politickému tlaku na země, které vnímá jako sféru vlivu, zakavkazské republiky nebo pobaltské státy.¹⁵⁹ Naposledy, v lednu 2009 Rusko přerušilo dodávky zemního plynu na Ukrajinu, což vyústilo v kritickou situaci v Evropě. Důsledky krize lze spatřovat ve dvou rovinách: a) ekonomické ztráty evropských podniků, negativní dopady na koncového spotřebitele a b) snížení důvěryhodnosti Ruska, jehož důsledkem bylo znovuoživení debaty o energetické bezpečnosti zemí EU ve smyslu diverzifikace dodavatelů surovin a přepravních tras, výstavby propojovacích plynovodů mezi evropskými státy nebo rozšíření množství a kapacit plynových zásobníků.

¹⁵⁴ European Commission [EC]. Oil Infrastructures. An assessment of the existing and planned oil infrastructures within and towards the EU.

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ ZAPLATÍLEK, J. Zásobování České republiky ropou.

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ ČERNOCH, F., et al. Energetická bezpečnost ČR a energetická politika.

¹⁵⁹ WOEHREL, S. Russian Energy Policy Toward Neighboring Countries.

Dopady krize na Českou republiku byly méně významné například v porovnání se státy jihovýchodní Evropy, a to především ze dvou důvodů: napojení české plynovodní infrastruktury na západní Evropu a využití vlastních plynových zásobníků. Tato opatření by však byla nedostatečná jak v případě delšího ohrožení, tak i v dlouhém časovém horizontu.

4.5. Význam Gruzie jako přepravní trasy ropy a zemního plynu

Evropská unie dováží z Ruska celkem 34% svých dovozů ropy a 41% zemního plynu (viz výše). Závislost na nejistých ruských dodávkách nutí EU k hledání alternativních zdrojů, které by přispěly ke zvýšení její energetické bezpečnosti. Jednou z těchto možností jsou zásoby ropy v kaspické oblasti¹⁶⁰, jejichž rozsah je srovnatelný s ložisky v Severním moři.¹⁶¹ Přeprava surovin z této oblasti však vyžaduje konstrukci nových plynovodů, protože stávající kapacita ropovodu Baku-Tbilisi-Cejhan a tureckých úžin, v případě námořní dopravy, není dostatečná. Pro transport dodávek ropy a zemního plynu z této oblasti je důležitým tranzitním bodem oblast jižního Kavkazu a zvláště Gruzie, která díky své proevropské orientaci a geografické blízkosti k regionům Černého moře, Kaspického moře a Střední Asie představuje pro EU důležitý energetický most. Přes Gruzii v současné době prochází energetický koridor z Baku přepravující ropu a zemní plyn na evropský trh a do budoucna se přes gruzínské území počítá s budováním nových produktovodů.

Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) je nejdůležitějším kaspickým ropovodem mimo území Ruska a zároveň druhým nejdelším produktovodem ve světovém měřítku.¹⁶² Měří 1700 kilometrů a vede ropu z ropných polí na pobřeží Ázerbájdžánu na východ Turecka ke Středozemnímu moři. Tímto ropovodem proudí do ČR přibližně jedna pětina až jedna čtvrtina celkové české spotřeby. Druhým velkým produktovodem přes území Gruzie je plynovod Baku-Tbilisi-Erzurum (BTE), jehož trasa je téměř totožná s ropovodem BTC. Plynovod Baku-Tbilisi-Erzurum byl spuštěn v roce 2007 a přepravuje zemní plyn z ázerbájdžánského naleziště Shah Deniz do Turecka. Třetím důležitým

¹⁶⁰ Pojem Kaspický region (Caspian, Caspian Basin, Caspian Sea Region, etc.) je označení, které se vztahuje na obsáhlý region tvořený třemi nově nezávislými republikami Jižního Kavkazu (Ázerbájdžán, Gruzie, Arménie) a pěti středoasijskými státy (Kazachstán, Turkmenistán, Uzbekistán, Tádžikistán, Kyrgyzstán), i když z těchto zemí pouze tři (Ázerbájdžán, Kazachstán, Turkmenistán) mají přístup ke Kaspickému moři. Rusko a Írán, resp. jejich kaspická pobřeží, i když také mají přístup ke Kaspickému moři, obvykle zůstávají mimo rámec Kaspického regionu.

¹⁶¹ Například Kazachstán plánuje ztrojnásobit objem těžby do roku 2030. Zdroj: European Commission [EC]. Oil Infrastructures. An assessment of the existing and planned oil infrastructures within and towards the EU.

¹⁶² TICHÝ, L. Význam Jižního Kavkazu pro energetickou bezpečnost EU a rusko-gruzínský konflikt.

ropovodem je Baku-Supsa, který vede z ázerbájdžánského města Baku do gruzínského přístavu Supsa na pobřeží Černého moře.¹⁶³

Kaspickými ropovody přes území Gruzie plyne do Evropy okolo jednoho milionu barelů ropy za den.¹⁶⁴ Otevřením nových ropných polí a zvyšováním těžby v Ázerbájdžánu, Kazachstánu a Turkmenistánu by se objem exportované ropy měl zvýšit až na dva miliony barelů ropy za den.¹⁶⁵ Objem exportu zemního plynu se odhaduje na 8 mld. kubických metrů plynu za rok a očekává se jeho navýšení.¹⁶⁶

Projekt, který umožní EU částečnou diverzifikaci dodávek zemního plynu, je plynovod Nabucco přivádějící plyn z kaspické oblasti a ze středoasijských nalezišť přes Gruzii a Turecko na trhy jihovýchodní a střední Evropy. Plynovod dlouhý 3900 km s kapacitou přibližně 31 miliard metrů kubických zemního plynu ročně by měl být dokončen v roce 2017¹⁶⁷. Plynovod od počátku počítal z jedné třetiny své kapacity s ázerbájdžánským plynem, zbytek by měl být doplněn z nalezišť Turkmenistánu a Kazachstánu. S Ázerbájdžánem podepsala EU 13. ledna 2011 společnou deklaraci o dodávkách plynu pro Nabucco.¹⁶⁸ Přepravu plynu z Kazachstánu a Turkmenistánu do Baku, kde se napojí na plynovod Nabucco, by měl zajišťovat nový Trans-kaspický plynovod, který byl předběžně schválen Kazachstánem a Turkmenistánem v roce 1999¹⁶⁹. V září 2011 Evropská komise zahájila vyjednání právně závazné smlouvy s Ázerbájdžánem a Turkmenistánem o jeho výstavbě.¹⁷⁰

Konkurenčním projektem pro přepravu kaspického plynu je ruský plánovaný plynovod South Stream. Oba projekty využívají jak stejné zdroje surovin, tak obdobné přepravní trasy do Evropy, soupeření se zaměřuje na přepravovanou kapacitu a termín dokončení, přičemž plány ruského South Streamu jsou v obou ohledech ambicióznější¹⁷¹. Zároveň South Stream nezajistí vyšší zásobovací kapacitu pro EU, dá se tedy pouze mluvit o přesměrování stávajícího objemu plynu alternativní tranzitní cestou.¹⁷² South Stream je tedy spíše nástrojem politického než ekonomického boje mezi EU a Ruskem, za nímž stojí ruský Gazprom a italská ENI. Nabucco je projektem

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Ibid. Pro porovnání: ČR spotřebuje přibližně 150tis.barelů ropy za den.

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Nabucco Gas Pipeline International GmbH. Nabucco – The European-Turkish project of choice

¹⁶⁸ European Commission [EC]. Commission and Azerbaijan sign strategic gas deal.

¹⁶⁹ ČERNÝ, F., SOULEIMANOV, E. Jihokavkazské produktovody a kaspická „ropaná diplomacie“.

¹⁷⁰ European Commission [EC]. EU starts negotiations on Caspian pipeline to bring gas to Europe.

¹⁷¹ ČERNÝ, F., SOULEIMANOV, E. Jihokavkazské produktovody a kaspická „ropaná diplomacie“.

¹⁷² Ibid.

společností z evropských dovozních zemí s podporou EU.¹⁷³ Co do smluvního ukotvení jednotlivých projektů, rusové byli dosud efektivnější ve vyjednávání o cenových podmínkách s tranzitními a odběratelskými zeměmi. Nevýhodou ruského projektu je jeho délka a konstrukční náročnost, které celý projekt oproti Nabuccu prodražují. Nevýhodou South Streamu jsou vyšší investiční náklady, které se výsledně projeví i na vyšší ceně pro koncového spotřebitele než v případě využití plynovodu Nabucco.¹⁷⁴

Evropské plány na výstavbu alternativní přepravní trasy přes území Gruzie zkomplikoval v srpnu 2008 rusko-gruzínský vojenský konflikt. Samotný vojenský zásah sice přímo nepoškodil ázerbájdžánské a kazašské produktovody procházející územím Gruzie, ani nedošlo k dlouhodobému přerušení dodávek energie, ale především došlo k vzrůstu evropských obav o budoucí stabilitu a bezpečnost Gruzie jako důležitého energetického mostu. Na druhou stranu gruzínské tranzitní cesty pro ropu nezůstaly bez újmy: ruské nálety poškodily gruzínské černomořské přístavy, do nichž je ropa dovážena po železnici, železniční trať Baku – Poti, která vede z Tbilisi na pobřeží Černého moře, a menší ropovod z Ázerbájdžánu do gruzínského přístavu Supsa. Kvůli zastavení dopravních tras byla omezena těžba z ázerbájdžánských ropných polí a částečně byl kvůli rusko-gruzínskému konfliktu zataven také plynovod Baku-Tbilisi-Erzurum.¹⁷⁵

Rusko-gruzínský konflikt oživil evropskou debatu o nebezpečí a dopadech dalších „zamrzlých konfliktů“ v oblasti Jižního Kavkazu. Evropská unie si velice dobře uvědomuje důležitost oblasti Jižního Kavkazu včetně Gruzie a snaží se zvýšit svoji aktivitu a angažovanost v této oblasti. Jižní koridor pro přepravu plynu z regionu Kaspického moře a Blízkého východu s navazující sítí plynovodů přivádějících plyn do jihovýchodní a střední Evropy je jasnou prioritou na úrovni Evropské unie. Avšak zájmy členských zemí v energetických otázkách i ve vztahu k zemím regionu jsou velice nesourodé. Situaci navíc komplikuje nejednotný postoj vůči klíčovému energetickému partneru EU, Rusku. Budoucnost obou připravovaných konkurenčních projektů Jižního koridoru tak nezávisí pouze na jejich ekonomické výnosnosti, ale neméně důležitou roli hrají otázky politického vlivu.

¹⁷³ BINHACK, P. South Stream a Nabucco: geopolitika a ekonomická racionalita.

¹⁷⁴ ČERNÝ, F., SOULEIMANOV, E. Jihokavkazské produktovody a kaspická „ropaná diplomacie“.

¹⁷⁵ TICHÝ, L. Význam Jižního Kavkazu pro energetickou bezpečnost EU a rusko-gruzínský konflikt.

4.6. Vnější dimenze energetické bezpečnosti ČR

Česká republika nemá v oblasti energetické bezpečnosti samostatný strategický dokument, ale zabývají se jí tři vládní dokumenty: na prvním místě je to Státní energetická koncepce, dále dokumenty Státní surovinové politiky a Bezpečnostní strategie České republiky. Aktuální schválená verze Státní energetické koncepce byla vydána v roce 2004. Vzhledem k faktu, že od této doby uplynulo již osm let, budu ve své práci vycházet z posledního zveřejněného návrhu na její aktualizaci z února 2010¹⁷⁶. Mezi hlavní aktéry v energetickém sektoru patří Ministerstvo průmyslu a obchodu a jeho Sekce energetiky, jejímž úkolem je zpracování státní energetické koncepce, a Ministerstvo zahraničních věcí, jehož agenda spadá do mezinárodní dimenze české energetiky. Na úrovni EU hájí zájmy ČR Stálé zastoupení ČR při EU. Na základě výše uvedených dokumentů lze strategické priority ČR v oblasti energetiky vymezit následovně:

1. Vyvážený energetický mix s důrazem na domácí zdroje
2. Úspory energie v důsledku zvyšování energetické účinnosti
3. Rozvoj síťové infrastruktury ČR a její propojení v rámci regionu střední Evropy
4. Zvýšení energetické bezpečnosti ČR
5. Environmentální udržitelnost energetiky
6. Podpora výzkumu, vývoje a inovací, konkurenceschopnost české energetiky

Z uvedených prioritních oblastí je zřejmé, že pozornost je soustředěna především na domácí úroveň. Vnější dimenze české energetické politiky se ve výše zmíněných oblastech prolíná ve dvou bodech, kterými jsou rozvoj síťové infrastruktury v rámci střední Evropy a zvýšení energetické bezpečnosti ČR.

Vnější energetické vztahy ČR jsou postaveny na podpoře jednotné energetické politiky EU, dokončení vnitro-unijního trhu s energií, vytvoření regionálního trhu s energií ve střední Evropě a zvyšování energetické bezpečnosti EU. Cílem ČR je profilovat se v rámci EU a) tématicky na oblast energetické bezpečnosti a jadernou energetiku a b) geograficky na region východní a jihovýchodní Evropy a země Jižního koridoru. Z toho vyplývá jeden z klíčových cílů ČR, a to diverzifikace evropských přepravních tras, konkrétně podpora plynovodu Nabucco, a jejich propojení s přepravní soustavou ČR.

¹⁷⁶ Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. Aktualizace Státní energetické koncepce.

Problematika energetické bezpečnosti se do české zahraničně-politické orientace dostala až pod vlivem mezinárodních událostí z roku 2008 (rusko-gruzínský konflikt v srpnu 2008 a plynová krize v lednu 2009). Do té doby v ČR převládalo téma americké raketové obrany. Téma energetické bezpečnosti, konkrétně projekt Nabucco, bylo posléze přeneseno i na evropskou úroveň prostřednictvím českého předsednictví v podobě jedné ze tří priorit. K upozornění na nutnost diverzifikace přepravních tras energetických surovin ČR uspořádala summit „Jižní koridor – nová hedvábná stezka“, který se konal společně se summitem Východního partnerství. Cílem summitu bylo prohloubit spolupráci mezi EU a státy, které jsou klíčové pro plány Jižního koridoru. Summit navazoval na rozhodnutí hlav států z března 2009 vyčlenit 3,75mld.EUR z prostředků určených na boj s hospodářskou krizí a investovat je do projektů zaměřených na diverzifikaci dodávek energií¹⁷⁷. Výstupem summitu byl podpis společné deklarace mezi EU a Ázerbájdžánem, Gruzii, Tureckem a Egyptem. Zástupci Kazachstánu, Turkmenistánu a Uzbekistánu vyjádřili projektu Jižního koridoru podporu a souhlasili se jmenovitým zařazením svých zemí do deklarace.¹⁷⁸ ČR se také podařilo získat budoucí dodavatele plynu, ovšem úplné naplnění přepravní kapacity je stále velkým úskalím projektu. Po českém předsednictví v EU, pro něž bylo Nabucco jednou z priorit, zájem z EU výrazně klesl.

Pro ČR však zůstalo Nabucco prioritou. Důkazem může být otevření velvyslanectví v ázerbájdžánském hlavním městě Baku v březnu 2010 a opakované zmínky o tomto projektu v aktualizacích strategických energetických koncepcí. Významným českým zájmem v této oblasti je protažení Nabucca až na hranice ČR prostřednictvím vybudování nové síťové infrastruktury¹⁷⁹, o což ČR usiluje jak na půdě EU, tak i při jednáních s Konsorciem Nabucco.¹⁸⁰ Jedním z hlavních akcionářů projektu je společnost RWE Transgas, který je zároveň největším investorem v ČR¹⁸¹. Strategií české vlády je poskytování politické a diplomatické podpory skupině RWE v její snaze o začlenění plynovodu Lanžhot - Baumgarten do projektu Nabucco. V případě úspěšného napojení by se ČR otevřela možnost přistoupit k Mezivládní dohodě o projektu Nabucco¹⁸² a aktivně by se tak mohla účastnit dalších politických rozhodnutí.

¹⁷⁷ KOŘAN, M., et al. Česká zahraniční politika v roce 2009, s.97.

¹⁷⁸ EU2009.CZ. Výsledky českého předsednictví v Radě EU: Evropa bez bariér.

¹⁷⁹ Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. Východiska ke koncepci surovinové a energetické bezpečnosti České republiky.

¹⁸⁰ Ibid.

¹⁸¹ BusinessInfo.cz. Energetika potřebuje stabilní prostředí.

¹⁸² Vláda ČR. Usnesení vlády ČR ze 17. srpna 2011 č. 623.

Rozvoj síťové infrastruktury v oblasti střední Evropy a integrace trhů s elektřinou a plynem je jednoznačně nejdělněji propracovaná priorita s jasně definovanými zájmy. Podpora transevropských energetických infrastrukturních projektů (severojižní propojení, napojení ČR na Rakousko, Polsko, Německo) pramení z cíle upevnit pozici České republiky jako tranzitéra plynu mezi evropskými zeměmi a zvýšit tak geopolitický význam země. Následné zvýšení závislosti některých evropských zemí na české tranzitní soustavě by mohlo vést k výraznější podpoře plynové diplomacie České republiky vůči exportérům, především pak k Ruské federaci.¹⁸³ Tato pozice však může být ohrožena v souvislosti s výstavbou plynovodu Nord Stream, po jehož spuštění lze očekávat snížení objemu tranzitovaného plynu přes území ČR na západ. Naopak propojením české sítě s rakouským „hubem“ v Baumgartenu a následným spojením s kterýmkoliv z projektů jižních plynovodů (Nabucco či South Stream) by mohla být pozice tranzitéra posílena.¹⁸⁴

Vedle multilaterální dimenze Státní energetická koncepce připouští i význam rozvoje bilaterální spolupráce ČR s významnými dodavatelskými a tranzitními zeměmi, především se zeměmi Balkánu (Albánie, Makedonie, Srbsko, Kosovo) a Kavkazu (Arménie, Gruzie, Ázerbajdžán)¹⁸⁵.

Vzhledem k politickému významu a diplomatické síle ČR je i v otázkách vnějších energetických vztahů kladen důraz na propojení energetických zájmů s obchodní sférou.¹⁸⁶ ČR si klade za cíl vypracovat systém podpory firem, které působí na českém trhu za účelem dovozu energetických surovin a podílejí se tak na zajištění surovinové bezpečnosti ČR. Systém státní podpory zahrnuje informační či diplomatické služby, daňové zvýhodnění nebo zařazení mezi projekty rozvojové spolupráce¹⁸⁷. Energetika je pro ČR důležitá i z hlediska ekonomických aktivit českých firem v zahraničí. V roce 2008 společnost Energo-Pro vyhrála tendr na prodej aktiv společnosti Kakheti Energy Distribution Company.¹⁸⁸ Koupí patnácti hydroelektráren a dvou distribučních elektrárenských společností firmou Energo-Pro se tak ČR zařadila mezi největší investory v oblasti energetiky v Gruzii.

¹⁸³ ČERNOCH, F., et al. Energetická bezpečnost ČR a energetická politika, s. 32.

¹⁸⁴ Ibid., s. 29.

¹⁸⁵ Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. Koncepce surovinové a energetické bezpečnosti, s.4

¹⁸⁶ Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. Aktualizace Státní energetické koncepce.

¹⁸⁷ Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. Východiska ke koncepci surovinové a energetické bezpečnosti České republiky.

¹⁸⁸ SAZIMA, T. Energo-Pro vyhrála tendr v Gruzii.

4.7. Dílčí závěr

V závěru je třeba zhodnotit, zda došlo k naplnění stanovených kritérií:

1. Soulad evropských a českých zájmů
2. Využití platformy předsednictví EU k prosazení svých zájmů
3. Dlouhodobá konzistence zájmů
4. Ekonomická povaha prioritních cílů

Vnitřní dimenze české energetické politiky je založena na co nejvyšší míře soběstačnosti díky využívání lokálních zásob uhlí. Požadavek soběstačnosti však není splnitelný v případě ropy a zemního plynu, surovin, na jejichž dovozech je ČR 100% závislá, a které jsou tím pádem předmětem vnější dimenze české energetické politiky. Klíčové cíle ČR lze definovat ve dvou rovinách, které však spolu úzce souvisí: a) síťové propojení ČR s okolními zeměmi a b) bezpečnost dodávek energií skrze diverzifikaci zdrojových a tranzitních oblastí. V tomto ohledu je česká situace srovnatelná s celkovou situací EU, kdy importy ropy a zemního plynu představují nenahraditelnou součást celkové spotřeby těchto komodit. Vnější energetická bezpečnost EU tudíž závisí především na schopnosti EU zabezpečit dostatečný a stabilní přísun těchto surovin ze třetích zemí. Tradiční majoritní závislost na jediném dodavateli těchto surovin, Rusku, je problematická hlavně z důvodu silné provázanosti obchodních kontraktů s ruskými politickými cíli. Cestou ke snížení této závislosti je hledání alternativních zdrojů surovin a alternativních přepravních cest do Evropy. Velká pozornost je věnována oblasti jižního Kavkazu jako významné geostrategicky, proevropsky orientované oblasti, skrze kterou mohou do Evropy proudit kaspické zdroje. Z výše zmíněného lze vysledovat naplnění kritéria souladu evropských a českých zájmů ve vnější dimenzi energetické bezpečnosti EU, konkrétně v otázce podpory jižního koridoru.

Energetická bezpečnost EU se stala jedním z hlavních témat českého předsednictví a jeho prostřednictvím se ČR podařilo získat politickou podporu pro projekt Nabucco. Velikost a diplomatická síla ČR limituje spíše na roli regionálního aktéra. V této pozici je pro ČR klíčovým cílem stát se evropským energetickým „hubem“, který zajistí zlepšení geopolitické pozice ČR, zvýšení energetické bezpečnosti a případně ekonomické zisky. Tento stav by však nebyl bez Nabucca dosažitelný. Platforma předsednictví EU se tak stala důležitým nástrojem k prosazení projektu, který je prvotním předpokladem k dosažení vytyčeného cíle – pozice ČR jako tranzitéra plynu mezi evropskými zeměmi. Lze tedy uzavřít, že aktivita ČR během předsednictví EU

vedla k prosazování národního zájmu a tedy, že kritérium využití platformy předsednictví EU k prosazení svých zájmů je naplněno.

Co se týče dlouhodobé konzistence zájmů, ve sledovaném období 2007 – 2011 se téma energetické bezpečnosti, potažmo výstavby plynovodu Nabucco, objevilo v české zahraniční politice až v roce 2009 vlivem mezinárodních událostí. Od té doby je projekt Nabucca i přes změny politické orientace vlád součástí strategických dokumentů ČR. Diskutabilní zůstává otázka jeho reálného politického prosazování, ovšem v rovině deklarovaných cílů zůstává. Proto lze kritérium konzistence zájmů považovat za dodržené.

Přestože ekonomické zájmy jasně nedominují v oblasti energetické bezpečnosti, je zřejmé jejich aktivní zahrnutí do celkové problematiky: upřednostňování domácích energetických zdrojů z důvodu cenové dostupnosti a udržení konkurenceschopnosti českých podniků, poskytování diplomatické a daňové podpory firmám, které se podílejí na zajištění surovinové bezpečnosti ČR nebo zohlednění případných ekonomických zisků v případě vzniku českého plynového „hubu“. Cesta podpory obchodních aktivit je pro ČR charakteristická především v období bez předsednického mandátu, naopak v době předsednictví jsou deklarovány spíše bezpečnostní cíle.

Závěr

Bylo tedy chování České republiky determinováno snahou o maximalizaci vlastního zisku skrze struktury Evropské unie nebo spíše skrze navazování, případně prohlubování bilaterálních vztahů? Tato otázka byla v práci zkoumaná ve třech tematických oblastech: politické, ekonomické a energetické dimenzi. Naplnění stanovených kritérií dle teorie neoliberálního institucionalismu shrnuje tabulka níže.

K úplnému naplnění všech čtyř kritérií došlo pouze v ekonomické dimenzi. V této oblasti ČR sleduje vlastní ekonomické zájmy, k jejichž prosazení využívá mezinárodních režimů, konkrétně Evropské unie a institucionálního rámce Východního partnerství. Ekonomické zájmy jsou pro ČR z hlediska malé otevřené ekonomiky dlouhodobě prioritní. Rozvoji obchodní výměny napomáhá zapojení Gruzie do mezinárodního smluvního režimu WTO a EU, z čehož profituje i ČR a dochází k zintenzivňování obchodních vztahů. České ekonomické zájmy se prolínají i v ostatních zkoumaných dimenzích – politické a energetické. V politické dimenzi se ČR výrazně angažuje v Gruzii v rozvojové a transformační pomoci, která je určitým předpokladem pro pozdější vstup českých firem na gruzínský trh. V oblasti energetiky ekonomické zájmy prostupují ve dvou oblastech: podpora českých firem podnikajících na gruzínském trhu v energetice a zájem o obchodní zisky plynoucí z tranzitu plynu z Nabucca po Evropě. Ekonomické vztahy jsou již ze své povahy dvoustrannou záležitostí, česko-gruzínské vztahy tedy fungují na bilaterálním základě, avšak v rámci multilaterální platformy Východního partnerství.

V politické dimenzi je narušen předpoklad dlouhodobé konzistence zájmů obdobím po roce 1989, kdy se česká zahraniční politika vyznačuje odklonem od všech dosavadních východních partnerů a soustředí se na zapojení do integračních struktur západní Evropy. Východní dimenze se dostává do středu zájmu ČR až kolem roku 2004, kdy se stává spojujícím politickým tématem nejprve na půdě Visegrádské skupiny, poté jejich společným zájmem a specializací uvnitř Evropské unie. Zpočátku tedy Východní politika odráží spíš zájem Visegrádské čtyřky než samostatné české zájmy. Téma východní dimenze se pro ČR nejprve stalo tématem k profilaci vlastní specializace uvnitř EU. Hledání ryze české specializace uvnitř EU, respektive Visegrádské skupiny, ovlivnilo i geografické zaměření: ČR se začala orientovat především na východní partnery, kteří byli diplomacií ostatních nových členských zemí EU opomíjeni, mimo jiné na Gruzii. Co se týče obsahové specializace východní

politiky, ČR je aktivní především v oblasti institucionalizace ekonomické spolupráce, kde podporuje prohlubování smluvních vztahů se třetími zeměmi a směřování k vytvoření vysoce integrovaného typu zóny volného obchodu. Zájem o východní partnery se z evropské roviny přenesl do oficiálních zahraničně-politických dokumentů ČR až po roce 2009. V této době se aktivity z čistě multilaterální roviny postupně přesouvají i k bilaterálním projektům rozvojové a transformační spolupráce.

Závislost EU, potažmo ČR, na energetických zdrojích z Ruské federace vytváří z Gruzie významného geostrategického partnera v energetické oblasti. ČR jasně vyjadřuje svůj zájem v souladu s EU diverzifikovat zdrojové i přepravní oblasti ropy a zemního plynu do Evropy, ale vzhledem ke své velikosti a komplexnosti problematiky si plně uvědomuje, že tyto otázky může řešit pouze na multilaterální úrovni EU. Zároveň si však i v této oblasti nachází vlastní specifické téma, které s výstavbou plynovodu Nabucca úzce souvisí. Zájmem ČR je v případě výstavby Nabucca vybudovat novou infrastrukturní síť ve střední Evropě pro rozvod těchto dodávek plynu do západní Evropy. Cílem ČR je získat pozici důležitého tranzitéra plynu v nové plynovodní soustavě a zvýšit tím svůj geostrategický význam a energetickou bezpečnost. V případě naplnění této role ČR neopomíjí zmínit ani význam ekonomických zisků plynoucích z tranzitu. V energetické dimenzi ČR jasně prosazuje své bezpečnostní a ekonomické zájmy skrze multilaterální vazby v rámci EU.

Podotázkou výzkumného záměru bylo popsat, jakým způsobem Česká republika využila svou roli předsednické země Evropské unie k prosazování svých zájmů v Gruzii. Jak již bylo zmíněno výše, české předsednictví se stalo mezníkem, kdy se český zájem o východní dimenzi začal přesouvat z tématu pro českou specializaci uvnitř EU do samostatné zahraniční politiky ČR a jejích oficiálních dokumentů. Zároveň můžeme vysledovat postupný proces specializace v rámci východní politiky a postupný přesun z politické roviny do roviny ekonomické. Ekonomická diplomacie se stává hlavním motorem zahraničně politických aktivit ČR. Podíváme-li se na české zájmy v Gruzii ve třech etapách – před, během a po předsednictví EU, i zde můžeme vysledovat určitý trend. Před předsednictvím byly české zájmy vůči východním partnerům formovány ryze na multilaterální úrovni, nejprve uvnitř Visegrádské čtyřky, kdy cílem jejích členů bylo najít společnou specializaci uvnitř EU. Během předsednictví je plně využívána multilaterální platforma a dochází k bližší specifikaci českých zájmů, které jsou promítnuty do tematických platforem Východního partnerství. ČR se soustředí na otázky rozvojové a transformační spolupráce, lidskoprávní dialog a

ovlivňování evropské debaty o ekonomických otázkách vůči třetím zemím. V období po předsednictví dochází k postupnému přechodu od čistě multilaterálních vazeb v rámci Visegrádské skupiny a Evropské unie k navázání dvoustranných vztahů, stále ale pod záštitou Východního partnerství.

Závěrem se dá shrnout, že ve sledovaném případě se ČR chová v souladu s teorií neoliberálního insituacionalismu (s jistými odchylkami zmíněnými v metodologické části práce). Ve svém zahraničně-politickém jednání se snaží prosazovat vlastní zájmy a využívá k tomu mezinárodní režimy, konkrétně platformu Visegrádské skupiny a Evropské unie. V úvodu stanovenou hypotézu, že chování České republiky bylo ve sledovaném období primárně motivováno snahou o maximalizaci vlastního zisku skrze instituce Evropské unie, lze na základě této práce považovat za platnou.

Tabulka 10: Naplnění stanovených kritérií

<i>kritéria / dimenze</i>	politická dimenze	ekonomická dimenze	energetická dimenze
Soulad českých a evropských zájmů	ANO: ČR se od vzniku Východního partnerství podílí na utváření evropské politiky vůči tomuto regionu. České zájmy se tak prolínají do všech tematických platforem vzájemné spolupráce.	ANO: Aktivní prohlubování smluvního rámce obchodní spolupráce, reálné výsledky obchodní a investiční činnosti.	ANO: Vnější dimenze energetické politiky.
Využití platformy předsednictví EU k prosazení českých zájmů	ANO: Pokud chápeme český zájem = vybudování specializace a její uznání uvnitř EU. NE: Východní partnerství neodráží tehdejší české zahraničně-politické zájmy ČR, ale je spíše motorem k následnému přesunu východní dimenze do české zahraniční politiky.	ANO: ČR do svých předsednických priorit promítla svoji zahraničně-obchodní politiku.	ANO: Prosazování plynovodu Nabucco, na jehož realizaci by navázalo vybudování nové infrastrukturní sítě ve střední Evropě, které by umožnilo ČR dosáhnout kýžené pozice významného tranzitéra plynu mezi evropskými zeměmi.
Dlouhodobá konzistence zájmů	ANO: Ve sledovaném období 2007-2011. NE: V orientaci české zahraniční politiky po roce 1989.	ANO: Ekonomické zájmy jsou pro ČR dlouhodobě prioritní. Ve sledovaném období 2007-2011 dochází k zintenzivňování obchodních vazeb.	ANO: I mimo období českého předsednictví zůstává politicky deklarovaným cílem. Otázkou jsou reálné politické kroky.
Ekonomická povaha prioritních cílů zahraničně-politických aktivit	ANO: V dlouhodobém horizontu směřování k DCFTA předpokladem k zajištění ekonomických zájmů je politická, společenská a bezpečnostní stabilizace regionu a ukotvení fungujícího právního řádu.	ANO: Ekonomické zájmy v Gruzii jsou primárním zahraničně-politickým cílem.	ANO i NE: Primárně bezpečnostní zájmy, ale i ekonomické zájmy: v případě realizace Nabucca dojde k posílení geostrategické pozice ČR v důsledku vytvoření rozvodné plynovodní sítě ve střední Evropě a potažmo zvýšení energetické bezpečnosti ČR + ekonomické zisky plynoucí z tranzitu plynu.
	<i>Multilaterální + Bilaterální vztahy v rámci rozvojové a transformační spolupráce</i>	<i>Multilaterální smluvní základna + Bilaterální vztahy v rámci EaP</i>	<i>Multilaterální vztahy</i>

Summary

The question examined in this paper was whether the Czech foreign policy towards Georgia was driven by its own profit maximization through the European Union, or rather through bilateral relations? The question was explored in three thematic areas: political, economic and energy dimension.

The only dimension where all the criteria were met is the economic dimension. Economic interest is the Czech long-term priority. Mutual trade relations are facilitated by international regimes, such as WTO and EU contractual basis. Czech economic interests were identified also in political and energy dimensions. Economic relations in general are a matter of bilateral relations and so are Czech-Georgian ties, while working within the multilateral platform of the Eastern Partnership.

In terms of political interests, eastern partners are not in the centre of Czech foreign policy interests until 2004. In that time focus on eastern countries represent Czech specialization within the European Union. This orientation reflects first and foremost the interest of the Visegrad Group, rather than traditional Czech interest. Later in 2009 orientation towards Georgia and eastern partners in general was transformed into the official Czech foreign policy documents. At this time, purely multilateral relations are being enriched by establishing contacts on a bilateral level, especially by setting up development and post-soviet transformation support projects.

In the energy dimension Czech Republic expresses its interests in accordance with the EU - to diversify the sources and transport routes of oil and natural gas to Europe. Due to complex character of the energy security issues Czech Republic is fully aware that these questions can only be addressed at the multilateral level of the EU. Czech interests in the construction of Nabucco pipeline is accompanied by an interest to build a new pipeline infrastructure in Central Europe, through which the gas from Nabucco would be transported to the whole Europe.. CR goal is to become the key gas transporter in Europe. Such a role would increase Czech geostrategic importance and therefore energy security and furthermore represents an important source of economic profit from the gas transit. The Czech energy-security and energy-economic interests are clearly promoted through multilateral relations within the EU.

Before the Czech Presidency of the EU Czech interests in eastern partners were promoted purely at the multilateral level, first and foremost within the Visegrad Group, where the eastern topic served as Visegrad Group members' common specialization

within the EU. During the Presidency Czech Republic fully made use of multilateral relations. It is the period when it is possible to trace a gradual process of Czech specialization within the European Eastern policy. CR focuses on countries such as Georgia and Moldova, on development and post-soviet transformation support, human rights dialogue and EU economic relations with third countries. In the post-presidency period, Czech foreign policy gradually shifts from using purely multilateral dimension to using bilateral links, but still under the auspices of the Eastern Partnership.

In conclusion, in the studied case, the Czech Republic behaves in accordance with the theory of neo-liberal institutionalism (with some exceptions mentioned in the methodological part of the paper). It seeks to promote Czech interests through international regimes, namely the platform of the Visegrad Group and the European Union.

Použitá literatura

BINHACK, P. *South Stream a Nabucco: geopolitika a ekonomická racionalita* [online]. 17.2.2011 [cit. 2012-01-10]. URL:

<http://www.zemniplyn.cz/aktuality/pdfdoc/azp17_2_2011_2.pdf>

BRABCOVÁ, L. *Vlastnický unbundling jako nástroj liberalizace evropských energetických trhů*. Ostrava: Key Publishing, 2009. 83 s. ISBN 978-80-7418-008-8.

BURCHILL, S. *The national interest in international relations theory*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2005. 224 s. ISBN 1-4039-4979-4.

BusinessInfo.cz. *Energetika potřebuje stabilní prostředí* [online]. 20. 7. 2011 [cit. 2012-03-17]. URL: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/energetika/energetika-potrebuje-stabilni-prostredi/1000626/61208/>>

BusinessInfo.cz. *Gruzie: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR* [online]. [cit. 2012-03-17]. URL: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/gruzie-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1001372/>>

BusinessInfo.cz. *Gruzie: Zahraniční obchod země* [online]. [cit. 2012-03-17]. URL: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/gruzie-zahranicni-obchod-zeme/6/1001372/>>

CIBULKOVÁ, P. Státy východní dimenze Evropské politiky sousedství v české zahraniční politice. In *Česká zahraniční politika v roce 2010*. Praha: ÚMV, 2011. Kapitola 10, s. 206-224.

CIHELKOVÁ, E. Evropská politika sousedství: nástroj budování prostoru bezpečnosti, stability a prosperity? *Současná Evropa* [online]. 02/2011 [cit. 2012-01-12]. URL: <<http://ces.vse.cz/wp-content/cihelkova1.pdf>>

COMEXT [databáze online]. Eurostat. [cit. 2012-03-22]. URL: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/newxtweb/>>

CORSELLI-NORDBLAD, L. *EU Sustainable Energy Week Share of renewables in the EU27 energy supply almost doubled between 1999 and 2009* [online]. Brussels: Eurostat Press Office, 11. 4. 2011 [cit. 2012-02-15]. URL: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=STAT/11/53&format=HTML&aged=0&language=E>>

ČERNOCH, F., et al. *Energetická bezpečnost ČR a energetická politika* [online]. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykova univerzity, 2010. [cit. 2012-01-10]. URL: <http://www.mzv.cz/file/652093/Studie_RM01_02_10.pdf>

ČERNOCH, F., et al. *Energetická bezpečnost ČR a energetická politika* [online]. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykova univerzity, 2010. [cit. 2012-03-20]. URL: <http://www.mzv.cz/file/652093/Studie_RM01_02_10.pdf>

- ČERNÝ, F., SOULEIMANOV, E. Jihokavkazské produktovody a kaspická „ropná diplomacie“. *Středoevropské politické studie* [online]. 2011, č. 4, roč. XIII. [cit. 2012-01-10]. URL: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=486>>
- Česká exportní banka [ČEB]. *České firmy ústup z Gruzie neplánují* [online]. 19. 8. 2008 [cit. 2012-03-17]. URL: <<http://www.ceb.cz/content/view/977/55/>>
- Česká podnikatelská reprezentace při EU [CEBRE]. *EIB navazuje vztahy s Gruzii* [online]. 21. 6. 2007 [cit. 2012-03-17]. URL: <<http://www.cebce.cz/cz/archiv-zprav/zprava-1286/?hled=1>>
- Česká podnikatelská reprezentace při EU [CEBRE]. *Uzavření jednání mezi EU a Gruzii o ochraně zeměpisných označení* [online]. 29. 7. 2010 [cit. 2012-03-20]. URL: <<http://www.cebce.cz/cz/archiv-zprav/zprava-4312/>>
- Česká rozvojová agentura [ČRA]. *Výroční zpráva 2011* [online]. 2012 [cit. 2012-05-03]. URL: <http://www.czda.cz/editor/image/stranky3_soubory/vyrocnizprava-cra---2011_final.pdf>
- DARCHIASHVILI, V. Česko-gruzínské vztahy. *Global Politics* [online]. Březen 2007 [cit. 2012-02-4]. URL: <<http://www.globalpolitics.cz/clanky/cesko-gruzinske-vztahy>>
- DRULÁK, P. *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál, 2008. 255s. ISBN 978-80-7367-385-7.
- DRULÁK, P. Jediný národní zájem, na němž jsme se dokázali shodnout a naplnit ho, byl vstup do Evropské unie. *Mezinárodní politika* 05/2010. s.18-22. ISSN 0543-7962.
- DRULÁK, P. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2010. 224 s. ISBN: 80-7178-725-6.
- EU2009.CZ. *Výsledky českého předsednictví v Radě EU: Evropa bez bariér* [online]. 2009 [cit. 2012-04-21]. URL: <http://www.eu2009.cz/assets/czech-presidency/programme-and-priorities/achievements/cz-pres_vysledky_cs_2.pdf>
- EurActiv. *Geopolitics of EU energy supply* [online]. 18.6.2005, poslední revize 10.1.2007 [cit. 2012-01-10]. URL: <<http://www.euractiv.com/energy/geopolitics-eu-energy-supply/article-142665>>
- EurActiv. *Komise na projekty v rámci politiky sousedství uvolňuje 70 milionů euro* [online]. 21. 7. 2009 [cit. 2012-04-21]. URL: <<http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/komise-na-projekty-v-ramci-politiky-sousedstvi-uvolnuje-70-milionu-euro-006305>>
- European Commission [EC]. *Commission and Azerbaijan sign strategic gas deal* [online]. 13.1.2011 [cit. 2012-01-10]. URL: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/30&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>
- European Commission [EC]. *Commission and Azerbaijan sign strategic gas deal* [online]. EU Press Room, 13. 1. 2011 [cit. 2012-03-17]. URL:

<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/30&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>

European Commission [EC]. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: *Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours* [online]. Brussels, 11. 3. 2003 [cit. 2012-02-19]. URL: <http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf>

European Commission [EC]. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: *Eastern Partnership* [online]. Brussels, 3. 12. 2008 [cit. 2012-02-19]. URL: <http://eeas.europa.eu/eastern/docs/com08_823_en.pdf>

European Commission [EC]. Communication from the Commission: *European Neighbourhood Policy: Strategy paper* [online]. Brussels, 12. 5. 2004 [cit. 2012-02-4]. URL: <http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paper_en.pdf>

European Commission [EC]. *EU Energy and Transport Figures* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010 [cit. 2012-03-22]. URL: <http://ec.europa.eu/energy/publications/doc/2010_energy_transport_figures.pdf>

European Commission [EC]. *EU Energy Figures* [online]. 2010 [cit. 2012-01-10]. URL: <http://ec.europa.eu/energy/publications/doc/statistics/part_2_energy_pocket_book_2010.pdf>

European Commission [EC]. *EU starts negotiations on Caspian pipeline to bring gas to Europe* [online]. 2011 [cit. 2012-01-10]. URL: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/1023&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>

European Commission [EC]. *EU starts negotiations on Caspian pipeline to bring gas to Europe* [online]. EU Press Room, 12. 9. 2011 [cit. 2012-03-20]. URL: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/1023&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>

European Commission [EC]. *EU Sustainable Energy Week Share of renewables in the EU27 energy supply almost doubled between 1999 and 2009* [online]. 2011 [cit. 2012-02-01]. URL: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=STAT/11/53&format=HTML&aged=0&language=EN>>

European Commission [EC]. *EU-Georgia Trade statistics* [online]. 21. 3. 2012 [cit. 2012-04-02]. URL: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113383.pdf>

European Commission [EC]. *European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI): Funding 2007-2013* [online]. [cit. 2012-03-10]. URL: <http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/0703_enpi_figures_en.pdf>

European Commission [EC]. *European Neighbourhood Policy: Country Report – Georgia* [online]. Brussels, 2005 [cit. 2012-03-10]. URL: <http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/georgia_country_report_2005_en.pdf>

European Commission [EC]. *European Neighbourhood Policy: Funding* [online]. Poslední revize 28. 3. 2011 [cit. 2012-03-17]. URL: <http://ec.europa.eu/world/enp/funding_en.htm>

European Commission [EC]. *Komisař De Gucht zahájí v Moldavsku a Gruzii jednání o obchodu* [online]. 24. 2. 2012 [cit. 2012-03-17]. URL: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/12_162_cs.htm>

European Commission [EC]. *Oil Infrastructures. An assessment of the existing and planned oil infrastructures within and towards the EU* [online]. 2008 [cit. 2012-01-10]. URL: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2008:2869:FIN:EN:PDF>>

European Commission [EC]. *Towards a Secure, Sustainable and Competitive European Energy Network: Oil Infrastructures: An assessment of the existing and planned oil infrastructures within and towards the EU* [online]. Brussels, 13.11.2008 [cit. 2012-02-15]. URL: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2008:2869:FIN:EN:PDF>>

European Commission [EC]: Directorate General for Energy and Transportation. *Europe's Energy position: present and future* [online]. Luxembourg, 13. 11. 2008 [cit. 2012-01-29]. URL: <http://ec.europa.eu/energy/.../2008_moe_maquette.pdf>

European Commission [EC]: Directorate General for Energy. *Key figures* [online]. 2011 [cit. 2012-01-10]. URL: <http://ec.europa.eu/energy/observatory/eu_27_info/doc/key_figures.pdf>

European Commission [EC]: Economic and Financial Affairs. *European Neighbourhood Policy* [online]. Poslední revize 23. 3. 2012 [cit. 2012-03-17]. URL: <http://ec.europa.eu/economy_finance/international/neighbourhood_policy/index_en.htm>

European External Action Service [EEAC]. *European Commission/World Bank: Georgia Donors' Conference* [online]. Brussels, 22. 10. 2008 [cit. 2012-03-17]. URL: <http://eeas.europa.eu/georgia/conference/donor_eur_en.pdf>

European External Action Service [EEAC]. *Georgia* [online]. [cit. 2012-02-15]. URL: <http://eeas.europa.eu/georgia/index_en.htm>

European External Action Service [EEAC]. *Summary on EU-Georgia Relations* [online]. [cit. 2012-03-20]. URL: <http://eeas.europa.eu/georgia/eu_georgia_summary/index_en.htm>

European Union Monitoring Mission [EUMM]: *Mission Facts and Figures* [online]. Poslední revize 27. 2. 2012 [cit. 2012-03-20]. URL: <http://eumm.eu/en/about_eumm/facts_and_figures>

- Euroskop. *Evropská politika sousedství* [online]. [cit. 2012-04-21]. URL: <<http://www.euroskop.cz/8714/sekce/evropska-politika-sousedstvi/>>
- Exportní a garanční pojišťovací společnost [EGAP]. *Ohlédnutí za předsednictvím* [online]. 24. 7. 2009 [cit. 2012-03-20]. URL: <<http://www.egap.cz/informacni-servis/zpravy-a-clanky/archiv-2009/zpravy/2009-07-24.php>>
- Exportní a garanční pojišťovací společnost [EGAP]. *Výroční zpráva 2007* [online]. Praha, 2008. [cit. 2012-03-20]. URL: <<http://www.egap.cz/dokumenty/vysledky-hospodareni/vyrocnizprava-2007.pdf>>
- Exportní a garanční pojišťovací společnost [EGAP]. *Výroční zpráva 2008* [online]. Praha, 2009. [cit. 2012-03-20]. URL: <<http://www.egap.cz/dokumenty/vysledky-hospodareni/vyrocnizprava-2008.pdf>>
- Exportní a garanční pojišťovací společnost [EGAP]. *Výroční zpráva 2009* [online]. Praha, 2010. [cit. 2012-03-20]. URL: <<http://www.egap.cz/dokumenty/vysledky-hospodareni/vyrocnizprava-2009.pdf>>
- Exportní a garanční pojišťovací společnost [EGAP]. *Výroční zpráva 2010* [online]. Praha, 2011. [cit. 2012-03-20]. URL: <<http://www.egap.cz/dokumenty/vysledky-hospodareni/vyrocnizprava-2010.pdf>>
- HUSÁK, J. *EU a Gruzie – vzájemné vztahy a perspektiva do budoucna* [online]. Global Politics, 30. 6. 2010 [cit. 2012-02-15]. URL: <<http://www.globalpolitics.cz/zamerena-eu/eu-a-gruzie-%E2%80%93-vzajemne-vztahy-a-perspektiva-do-budoucna/>>
- International Energy Agency [IEA]. *Energy Security* [online]. [cit. 2012-04-20]. URL: <http://www.iea.org/subjectqueries/keyresult.asp?KEYWORD_ID=4103>
- IFRAH, R. *České předsednictví bez bariér? Politika přípravy ČR na předsednictví v Radě EU* [online]. Brno, Masarykova Univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008. [cit. 2012-04-09]. URL: <http://www.iips.cz/data/files/Analzy_Working_Papers_pdf/ifrah-ceske-predsednictvi.pdf>
- JANÍČEK, F., et al. *Energy Mix in Central European Countries of the V4 Group: The Quest for Stability* [online]. Montreal, 2010. [cit. 2012-04-11]. URL: <<http://www.worldenergy.org/documents/congresspapers/310.pdf>>
- KANIOK, P. *České předsednictví Rady EU – most přes minulost*. Brno: MUNI Press, 2010. 240 s. ISBN 978-80-210-5348-9.
- KEOHANE, R. O. *After hegemony: cooperation and discord in the world political economy*. Princeton: Princeton University Press, 1984. 290 s. ISBN 0691076766.
- KLVAČOVÁ, E. *České národní zájmy v procesu evropské integrace*. Praha: Professional Publishing, 2008. 126 s. ISBN 978-80-86946-89-4.

- KOŘAN, M., et al. *Czech foreign policy in 2007-2009: analysis*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2010. 387 s. ISBN 978-80-86506-90-6.
- KOŘAN, M., et al. *Česká zahraniční politika v roce 2008*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009. 395 s. ISBN 978-80-86506-78-4.
- KOŘAN, M., et al. *Česká zahraniční politika v roce 2009*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2010. 378 s. ISBN 978-80-86506-89-0.
- KOVAČOVSKÁ, L. European Union's Energy (In)security – Dependence on Russia. *Obrana a strategie* [online]. 2007, č.2, poslední revize 12.8.2008 [cit. 2012-01-09]. URL: <<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2007/clanky/european-union-8217-s-energy-in-security-8211-dependence-on-russia.html>>
- KRÁL, D. The Czech Republic and the Eastern Partnership – from a by-product to a beloved child? In *The Eastern Partnership in the Context of the European Neighbourhood Policy and V4 Agenda*. Krakow: Instytut Kosciuszki, 200?. 64 s. ISBN 978-83-924279-8-8.
- KRATOCHVÍL, P. Existuje česká východní politika? Od úprku z východní Evropy k opožděnému návratu. *Mezinárodní politika* [online]. Duben 2007 [cit. 2012-04-11]. URL: <http://www.iir.cz/upload/CV/Kratochvil/Existuje_ceska_vychodni_politika.pdf>
- KRATOCHVÍL, P. *Původ a smysl národního zájmu. Analýza legitimacy jednoho politického konceptu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 211 s. ISBN 978-80-7325-206-9.
- KRATOCHVÍL, P. Taking Stock of the Eastern Partnership in the Visegrad Four. In *Taking Stock of the Eastern Partnership in Ukraine, Moldova, Visegrad Four, and the EU*. Bratislava: Slovak Foreign Policy Association, 2011. ISBN 978-80-89356-34-8.
- KRATOCHVÍL, P. Země východní dimenze Evropské politiky sousedství v české zahraniční politice. In *Česká zahraniční politika v roce 2007*. Praha: ÚMV, 2008. 416 s. ISBN 978-80-86506-67-8.
- KRATOCHVÍL, P., HORKÝ, O. Eastern Promises? Czech Ambiguity in the European Neighbourhood. In *The Quest for the National Interest: a Methodological Reflection on Czech Foreign Policy*. Frankfurt am Main: Lang, 2010. 210 s. ISBN 978-3-631-59663-0.
- KRATOCHVÍL, P., TULMETS, E. *Checking the Czech Role in the European Neighbourhood*. Praha: Friedrich Ebert Stiftung, 2007. 13 s.
- KRPEC, O. *Národní zájmy v moderní demokracii – Česká republika*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. 196 s. ISBN 978-80-210-4807-2.
- KVÁČOVÁ, J., et al. *Kvalifikovaně na kvalifikace: Evropa bez bariér* [online]. Praha, SMG, 2009. [cit. 2012-03-20]. URL: <http://www.crr.cz/Files/Docs/EEN/EEN_publicace/kvalifikovane_na_kvalifikace.pdf>

MEJSTŘÍK, M., et al. *Zajištění energetické bezpečnosti v oblasti dodávek zemního plynu* [online]. Praha: VŠE, 2010 [cit. 2012-04-11]. URL: <<http://mochovmistoprozivot.cz/media/Zdroje%20informaci/Energeticka%20bezpecnost%20VSE%2020100408%20Plyn.pdf>>

MICHÁLEK, P. [osobní rozhovor]. Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. 23.3.2012

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. *Státní energetická koncepce ČR 2011-2060*. Praha, 2011.

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. *Aktualizace Státní energetické koncepce* [online]. Únor 2010 [cit. 2012-02-17]. URL: <<http://www.mpo.cz/dokument5903.html>>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. *Aktuálně o perspektivní hospodářské spolupráci se zeměmi SNS a Gruzie* [online]. 12.10. 2011 [cit. 2012-04-21]. URL: <<http://www.mpo.cz/dokument91197.html>>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. *Energetická politika pro Evropu* [online]. 2007 [cit. 2012-01-09]. URL: <<http://www.mpo.cz/dokument26600.html>>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. *Energetická politika pro Evropu* [online]. Brussels, 10. 1. 2007 [cit. 2012-04-11]. URL: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0001:FIN:CS:PDF>>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. *Exportní strategie ČR pro období 2006-2010*. Praha, 2005.

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. *Koncepce surovinové a energetické bezpečnosti* [online]. [cit. 2012-04-09]. URL: <www.komora.cz/download.aspx?dontparse=true&FileID=5940>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. *Státní energetická koncepce ČR* [online]. 10. 5. 2010 [cit. 2012-04-21]. URL: <<http://www.mpo.cz/dokument5903.html>>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. *Státní energetická koncepce* [online]. Praha, únor 2010. [cit. 2012-04-09]. URL: <<http://www.mpo.cz/dokument5903.html>>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. *Systém všeobecných celních preferencí (GSP)* [online]. Červenec 2010 [cit. 2012-04-09]. URL: <<http://www.mpo.cz/dokument49418.html>>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR [MPO ČR]. *Východiska ke koncepci surovinové a energetické bezpečnosti České republiky* [online]. [cit. 2012-04-09]. URL: <download.mpo.cz/get/44988/50560/583032/priloha001.pdf>

Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. *Ekonomická diplomacie a proexportní aktivity Ministerstva zahraničních věcí ČR* [online]. Praha, 2008 [cit. 2012-04-21]. URL: <<http://www.mzv.cz/file/72946/EkonomickaDimenzeZahranicniPolitiky.pdf>>

Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. *Koncepce zahraniční politiky České republiky* [online]. Praha, 20. 7. 2011 [cit. 2012-03-17]. URL: <http://www.businessinfo.cz/files/zahranicni-obchod/koncepce_zahranicni_politiky_Ceske_republiky_2011.pdf>

Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003-2006* [online]. Praha, 3. 3. 2003 [cit. 2012-04-11]. URL: <www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=4191>

Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. *Projekty rekonstrukční a rozvojové pomoci v Gruzii 2008-2010* [online]. 2012 [cit. 2012-05-03]. URL:<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/projektove_zeme/gruzie/projekty_rekonstrukcni_a_rozvojove.html>

Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. Velvyslanectví České republiky v Tbilisi. *Vztahy ČR-Gruzie* [online]. [cit. 2012-04-21]. URL: <http://www.mzv.cz/tbilisi/cz/vzajemne_vztahy/gruzie/vztahy/index.html>

Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. Velvyslanectví ČR v Gruzii: *Rozvojová spolupráce* [online]. [cit. 2012-04-09]. URL:<http://www.mzv.cz/tbilisi/cz/vzajemne_vztahy/gruzie/rozvojova_spoluprace/index.html>

Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. *Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2007* [online]. Praha, 2008 [cit. 2012-04-21]. URL: <http://www.mzv.cz/file/72910/Zprava2007_cesky_verze_k_22_8_2008.pdf>

Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. *Zpráva o zahraniční politice České republiky. Leden - prosinec 2008* [online]. Praha 2009. [cit. 2012-04-09]. URL:<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/zprava2008.html>

Ministerstvo zahraničních věcí ČR [MZV ČR]. *Zpráva o zahraniční politice České republiky. Leden - prosinec 2009* [online]. Praha 2010 [cit. 2012-04-09]. URL: <http://www.mzv.cz/file/592100/Zprava_o_zahranicni_politice_2009__CZ_FINAL_po_vymene_Korey.pdf>

Ministry of Foreign Affairs of Georgia [MFA]. *Trade: Overview* [online]. [cit. 2012-04-21]. URL: <http://www.mfa.gov.ge/index.php?sec_id=74&lang_id=ENG>

MKRTCHYAN, T., et al. *The European Union and the South Caucasus: Three Perspectives on the Future of the European Project from the Caucasus*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2009. 136 s. ISSN 1868-5048.

Nabucco Gas Pipeline International GmbH. *Nabucco – The European-Turkish project of choice* [online]. 2012 [cit. 2012-01-10]. URL: <<http://portal.nabucco->

pipeline.com/portal/page/portal/en/press/newsletter/UK%20Status%20Presentation_Q1_2012.pdf

NÁLEVKA, V. *Střední Evropa a „česká otázka“* [online]. [cit. 2012-04-09]. URL: <<http://mfirtova.cz/blog/wp-content/uploads/2008/10/nalevka-ceska-otazka.pdf>>

National Statistics Office of Georgia [GeoStat]. Foreign Direct Investment [online]. [cit. 2012-04-21]. URL: <http://geostat.ge/index.php?action=page&p_id=140&lang=eng>

NESRSTA, V. *Zakavkazsko. Není to snadné, ale dá se* [online]. Hospodářské noviny, 18. 12. 2008 [cit. 2012-03-17]. URL: <<http://hn.ihned.cz/c1-31784050-zakavkazsko-neni-to-snadne-ale-da-se>>

OTTO, P. *Rusko znovu kritizuje český vývoz zbraní do Gruzie* [online]. 3. 8. 2008 [cit. 2012-04-21]. URL: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/domaci/_zprava/484249>

PLCHOVÁ, B. *Vybrané aspekty vývoje konkurenceschopnosti ČR*. Praha: Acta Oeconomica Pragensia, 2005, roč. 13, č. 1. ISSN 0573-3043.

PŠEJA, P., et al. *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. 160 s. ISBN 80-210-3837-3.

Rada EU. *Společná deklarace z pražského summitu o Východním partnerství* [online]. Praha, 7. 5. 2009, [cit. 2012-04-17]. URL: <<http://register.consilium.europa.eu/pdf/cs/09/st08/st08435.cs09.pdf>>

SAZIMA, T. *Energo-Pro vyhrála tendr v Gruzii*. Finanční noviny [online]. 1. 12. 2008 [cit. 2012-03-20]. URL: <<http://dumfinanci.cz/clanky/1682-energo-pro-vyhrala-tendr-v-gruzii/>>

Senát PSP ČR. *Vládní návrh, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s ratifikací Dohoda mezi Evropskou unií a jejími členskými státy na jedné straně a Gruzii na straně druhé o společném leteckém prostoru* [online]. 15. 12. 2010 [cit. 2012-04-21]. URL: <<http://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/59973/50819>>

TICHÝ, L. Význam Jižního Kavkazu pro energetickou bezpečnost EU a rusko-gruzínský konflikt. *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. 3.5.2009 [cit. 2012-01-10]. URL: <http://www.amo.cz/publikace/vyznam-jizniho-kavkazu-pro-energetickou-bezpecnost-eu-a-rusko-gruzinsky-konflikt-.html>>

TICHÝ, L. *Význam Jižního Kavkazu pro energetickou bezpečnost EU a rusko-gruzínský konflikt* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 3. 5. 2009 [cit. 2012-03-17]. URL: <<http://www.amo.cz/publikace/vyznam-jizniho-kavkazu-pro-energetickou-bezpecnost-eu-a-rusko-gruzinsky-konflikt-.html>>

Visegrad Group. *Czech Presidency of the Visegrad Group (June 2007 - June 2008)* [online]. [cit. 2012-04-21]. URL: <<http://www.visegradgroup.eu/documents/presidency-programs/2007-2008-czech-110412>>

Vláda ČR. Prioritní oblasti předsednictví České republiky v Radě Evropské unie v prvním pololetí roku 2009. [online]. Útvar místopředsedy vlády pro evropské záležitosti, 2007 [cit. 2012-04-21]. URL: <http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/predsednictvi-cr-v-rade-eu/PRIORITN__OBLASTI_P_EDSEDNICTV__R_v_Rad__EU_1.pdf>

Vláda ČR. *Usnesení vlády ČR ze 17.srpna 2011 č.623* [online]. Srpen 2011 [cit. 2012-04-11]. URL:<[http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/41458858947F316BC12578EE004FF20A/\\$FILE/623%20uv110817.0623.pdf](http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/41458858947F316BC12578EE004FF20A/$FILE/623%20uv110817.0623.pdf)>

VOTÁPEK, V. Český pohled na východní partnerství. *Mezinárodní politika* 04/2011. S.24-26. ISSN 0543-7962.

WOEHREL, S. *Russian Energy Policy Toward Neighboring Countries* [online]. CRS 2009. [cit. 2012-01-10]. URL: <<http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34261.pdf>>

WOEHREL, S. *Russian Energy Policy Toward Neighboring Countries* [online]. 2009 [cit. 2012-04-11]. URL: <<http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34261.pdf>>

World Energy Council [WEC]. *Europe's Vulnerability to Energy Crises* [online]. 2008 [cit. 2012-01-10]. URL:

<http://www.worldenergy.org/documents/vulnerabilityesfinal_1.pdf>

World Energy Council [WEC]. *Europe's Vulnerability to Energy Crises* [online]. 2008 [cit. 2012-04-11]. URL:

<<http://www.worldenergy.org/documents/finalvulnerabilityofeuropa2008.pdf>>

YOUNGS, R. *Energy Security: Europe's new foreign policy challenge*. New York: Routledge, 2009. 230 s. ISBN 978-0-415-47804-5.

ZAPLATÍLEK, J. *Zásobování České republiky ropou*. Pro-Energy [online]. [cit. 2012-04-21]. URL: <<http://www.pro-energy.cz/clanky2/4.pdf>>

ZHI, C. *1st round of EU DCFTA negotiations underway in Tbilisi* [online]. 27. 3. 2012 [cit. 2012-03-17]. URL: <http://news.xinhuanet.com/english/world/2012-03/27/c_131492936.htm>

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1: Rozdělení prostředků ENPI (mil.EUR), 2007-2010.....	16
Tabulka 2: Rozvojová pomoc ČR Gruzii, v mil. Kč.....	29
Tabulka 3: EU27 obchod s Gruzii 2005-2011	32
Tabulka 4: EU export do Gruzie 2005-2011.....	32
Tabulka 5: ČR obchod s Gruzii 2005-2011	36
Tabulka 6: Export zemí EU do Gruzie 2007-2011	36
Tabulka 7: Export ČR do Gruzie 2005-2011	37
Tabulka 8: PZI do Gruzie dle zemí 2006-2010	38
Tabulka 9: Importy ropy a plynu do EU, 2007	43
Tabulka 10: Naplnění stanovených kritérií.....	57
Graf 1: EU27 obchod s Gruzii 2005-2011	32
Graf 2: ČR obchod s Gruzii 2005-2011	36

Seznam zkratek

BTC – Baku-Tbilisi-Cejhan

BTE – Baku-Tbilisi-Erzurum

CEFTA – Central European Free Trade Area / Středoevropská zóna volného obchodu

ČR – Česká republika

DFTA – Deep and Comprehensive Free Trade Area / Rozsáhlá a komplexní zóna volného obchodu

EUMM – European Monitoring Mission / Evropská monitorovací mise

EaP – Eastern Partnership / Východní partnerství

EGAP – Exportní a garanční pojišťovací společnost

ECHO – European Commission Humanitarian Office / Úřad pro humanitární pomoc při Evropské komisi

ENP – European Neighbourhood Policy / Evropská politika sousedství

ENPI – European Neighbourhood Partnership Instrument / Finanční instrument Evropské politiky sousedství

EU – Evropská unie

EU27 – 27 členských států EU

EU27 EXTRA – Státy mimo 27 členských států EU

GSP – Generalized System of Preferences / Všeobecný systém preferencí

GUAM – uskupení sdružující Gruzii, Ukrajinu, Ázerbájdžán a Moldavsko

HDP – Hrubý domácí produkt

INOGATE – Interstate Oil and Gas Transport to Europe / Mezistátní přeprava ropy a zemního plynu do Evropy

IEA – International Energy Agency / Mezinárodní energetická agentura

MEDA – Mesures D'Accompagnement / Doplnující opatření

MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu

MZV – Ministerstvo zahraničních věcí

OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OSN – Organizace spojených národů

PCA – Partnership and Cooperation Agreement / Dohoda o partnerství a spolupráci

SNS – Společenství nezávislých států

TACIS – Technical Assistance to Commonwealth of Independent State / Technická podpora Společenství nezávislých států

TRACECA – Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia / Přepravní koridor Evropa-Kavkaz-Asie